

шифр _____

Наукова робота на тему:

**СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИДАТКОВОЮ
ЧАСТИНОЮ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ**

2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Видатки бюджету держави та основи розумного управління ними.....	5
2. Тенденції фінансування видатків бюджету та бюджетна безпека: виклики та перспективи	10
3. Smart-governance в системі управління видатковою частиною Державного бюджету України: особливості імплементації	21
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Підвищення ефективності бюджетної видаткової політики є одним з ключових пріоритетів діяльності держави вже близько 20 років. Так, за останні 20 років запроваджено елементи середньострокового бюджетного планування (зокрема, середньострокове бюджетне прогнозування, закладання показників у бюджетні запити), вдосконалено програмно-цільовий метод шляхом впровадження паспортів бюджетних програм, оцінки ефективності бюджетних програм, вимог до результативних показників, впроваджено казначейське обслуговування видатків бюджету. Проте, воно залишається актуальним, оскільки Стратегією реформування системи управління державними фінансами визначено запровадження повноцінного середньострокового бюджетного планування та подальше вдосконалення програмно-цільового методу.

Діюча система управління видатками бюджету є недосконалою, про що свідчить: хронічне недовиконання планових показників бюджету, порушення бюджетної дисципліни та чинного законодавства розпорядниками бюджетних коштів, збільшення обсягу бюджетних коштів, що спрямовуються на обслуговування державного боргу, низький рівень ВВП на душу населення, низький рівень соціальних стандартів, порівняно з країнами-сусідами, низька якість публічних послуг. Проте ситуація ускладнюється за рахунок військової агресії з боку Російської Федерації, що обумовлює зростання обсягу видатків на оборону та громадський порядок; і за рахунок проблеми «дефіцитного зміщення» через наявний суттєвий зв'язок з політичним циклом.

Питанням системи управління видатками бюджету та їх впливу на соціально-економічний розвиток країни, бюджетного регулювання, макрофінансового ризик-менеджменту присвячені праці вітчизняних вчених: Л. Тірбах, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія, Н. Проць, В. Макогон, С. Кондратюка, В. Опаріна, Л. Сафонові, Г. Котіної та інших.

Об'єкт дослідження – видатки бюджету держави.

Предмет дослідження – це теоретичні та практичні аспекти сучасних технологій управління видатками бюджету.

Мета роботи – дослідження теоретичних засад, аналіз сучасного стану та тенденцій, визначення напрямів вдосконалення системи розумного управління видатковою частиною Державного бюджету України, враховуючи світовий досвід формування і використання видатків центрального бюджету.

Завдання для теоретичної частини:

- дослідити теоретичні аспекти системи управління видатками Державного бюджету;
- опрацювати нормативно-правове поле, що регулює процеси бюджетного менеджменту;
- визначити технології розумного управління видатками в бюджетному процесі.

Завдання для аналітичної частини:

- проаналізувати динаміку та структуру видатків Державного бюджету;
- дослідити виклики та загрози бюджетній безпеці;
- виявити основні прогалини системи управління видатками бюджету в Україні

Завдання, пов'язані із проблемами розвитку об'єкта дослідження та їх розв'язанням:

- проаналізувати зарубіжний досвід середньострокового планування державних видатків та визначити можливості його застосування в Україні;
- запропонувати рекомендації щодо застосування смарт-технологій у процесі управління видатками.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

1. Видатки бюджету держави та основи розумного управління ними

На сучасному етапі розвитку економіки України питання оптимальної структури видатків Державного бюджету, його збалансованості та ефективного використання бюджетних коштів залишається відкритим, оскільки формуванням бюджетних запитів та бюджетних програм самостійно займаються головні розпорядники бюджетних коштів, які можуть завищувати реальні фінансові потреби. У науковій літературі оптимальним називають розподіл, який за умов жорсткої економії, яка регламентована законодавчо, дозволяє досягти найбільшого соціального та економічного ефекту, стимулювання розвитку економіки та добробуту при мінімальному залученні ресурсів.

В процесі розвитку суспільства спектр процесів та напрямів розподілу видатків постійно розширюється, взаємозв'язки між ними стають більш тісними. І основу таких процесів визначають функції держави, які являють собою визначальний фактор у формуванні обсягів видатків бюджетів усіх рівнів, адже без належного забезпечення ресурсами – втрачається якість надання послуг, і як наслідок – стає повільнішим розвиток держави і суспільства.

Тому, на усіх етапах бюджетного процесу держава повинна починати з потреб населення у послугах, а не пошуку шляхів додаткового наповнення дохідної частини, щоб не тільки покрити захищені статті видатків, які є обов'язковими для повноцінного виконання та не підлягають скороченню, а й забезпечити надання цих якісних публічних послуг та відновлювати та модернізувати основні фонди.

Не існує єдиного підходу до визначення категорії видатків, через це виникає різниця у поглядах на існуючі проблеми. У дослідженнях вітчизняних науковців є три базові підходи (рис. 1.4. у додатку 1) [20, 22, 30, 34]. Вони мають спільні риси та відмінності, відповідні характерні ознаки щодо сутності категорії. Дані підходи визначають видатки як: систему грошових відносин, систему фінансових відносин, сукупність грошових засобів.

Згідно з чинним законодавством, видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення

бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування. [1]

При цьому категорія «державні видатки» не прописана в законодавстві. Хоча терміни «видатки бюджету» та «державні видатки» є достатньо схожими, проте їх призначення та зміст є різними. Видатки бюджету є частиною державних видатків, оскільки друга категорія є ширшою по суті та включає в себе видатки державних підприємств, позабюджетних фондів, інших суб'єктів фінансових відносин.

По-перше, систематизуючи підходи та поняття (табл. 1.2. у додатку 1), можна прийти до висновку, що видатки бюджету – це сукупність фінансових відносин з виділення, розподілу, перерозподілу, та використання наявних в державі централізованих та децентралізованих грошових фондів за галузевим, цільовим і територіальним призначенням з метою виконання покладених на державу соціально-економічних функцій.

По-друге, з визначення сутності видатків виникають взаємозв'язки з іншими фінансовими категоріями (рис. 1.5. у додатку 1). Видатки прямо пов'язані з доходами бюджету, як ключові складові бюджету, як фінансового плану, з трансфертами, кредитуванням, фінансуванням та іншими фінансовими категоріями. Видатки державного бюджету неможливо розглядати як окрему незалежну категорію, оскільки її формування прямо залежить від формування дохідної частини, розрахунку обсягів фінансування, кредитування бюджету, потреб у трансфертах, тощо.

У результаті прийняття законодавчих актів вони набувають певних форм: кошторисів, субсидій, субвенцій, дотацій, бюджетних позик, кредитів, резервів, інвестицій. Етапи формування та виконання бюджету за видатками визначені на рисунку 1.6. у додатку 1. [1, 2, 3, 5, 10-16]

Видатки можуть згладжувати циклічність економіки, зменшувати амплітуду коливань. Вони визначаються напрямками загальнодержавної та регіональної бюджетної політики в залежності від потреб, внутрішньополітичних та зовнішньополітичних умов. Вони є основою надання публічних послуг, а обсяг та структура видатків дають уявлення про забезпеченість держави (наприклад, у

порівнянні з країнами-сусідами або країнами тієї ж стадії розвитку), ефективність розподілу, показує пріоритети відповідно до структури, відображають стадію політичного циклу, є інструментом впливу на економічний розвиток держави через стимулювання стратегічно важливих галузей, мають на меті дотримання суспільної думки щодо подальшого вектору розвитку держави, здійснення контрольних заходів щодо дотримання раціонального цільового використання коштів (рис. 1.1 у додатку 1).

Для ефективної бюджетної політики та доцільного управління видатками бюджету повинні бути дотриманими такі принципи:

а) Принцип цільового використання: використання коштів здійснюється на визначені цілі та програми згідно зі спланованим бюджетом.

б) Принцип безповоротності і безоплатності фінансування бюджетних видатків.

в) Принцип ефективного використання полягає в досягненні максимально можливого результату, корисного для суспільства, за умови обмеженості фінансових, людських та інших ресурсів.

г) Принцип постійного безперервного обігу, щоб асигнування здійснювалися вчасно на конкретні поставлені цілі.

д) Принцип з'єднання усіх можливих видів джерел: держава повинна залучати максимально можливий обсяг коштів з різних джерел без завдання шкоди її стабільності.

е) Принцип режиму економії в організації видатків, який представлений у мінімізації витрат, що належать до одержуваного результату.

ж) Принцип контролю у фінансуванні видатків бюджету. Контроль дозволяє забезпечити ефективне і цільове використання коштів, виявити порушення, запропонувати заходів щодо їх вирішення та ліквідації, обмінюватися інформацією для подальшого ефективного прогнозування та планування за результатами перевірок та аудитів ефективності.

Класифікація видатків бюджету відповідно до Бюджетного кодексу та наказу Міністерства фінансів №11 «Про бюджетну класифікацію» [1, 17] зображена на рисунку 1.2 у додатку 1.

Програмна класифікація використовується у програмно-цільовому методі у бюджетному процесі. Вона формується Міністерством фінансів України за пропозиціями, поданими головними розпорядниками бюджетних коштів під час складання проекту закону про Державний бюджет України у бюджетних запитах.

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі в Україні використовується вже близько 20 років. Він передбачає таку систему планування та виконання бюджету, яка за умов обмеженості ресурсів дозволяє отримати суспільно бажаний результат у вигляді якісних публічних послуг. [1]

Основні методологічні засади, елементи та принципи програмно-цільового методу були визначені Концепцією застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. № 538. Етапи розвитку зазначені у таблиці 1.1. у додатку 1. [4, 7, 11-16]

На основі відомчої класифікації Державна Казначейська служба України складає та веде єдиний реєстр розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів.

Видатки бюджету класифікуються за економічною характеристикою операцій, що здійснюються при їх проведенні, та поділяються на поточні та капітальні.

Економічна класифікація видатків бюджету забезпечує єдиний підхід до всіх учасників бюджетного процесу з точки зору виконання бюджету.

Видатки відповідно до функцій держави поділяються на десять груп. Співвідношення видатків між цими групами визначається напрямками бюджетної політики. Функціональна класифікація зазначена на рисунку 1.3.

Ключовий зміст категорії «видатки бюджету» зумовлений саме функціями держави. Вони грають одну з головних ролей у забезпеченні первинних потреб населення.

Тільки держава централізовано або делегуючи повноваження може здійснювати ці дії, оскільки на даному етапі розвитку через диспропорції у соціальній структурі та доходах населення далеко не усі громадяни України можуть дозволити платні послуги, а окремі функції може виконувати тільки держава через об'єктивну необхідність захисту незалежності та територіальної цілісності, монополії на ринках певних послуг.

Дж. Стігліц наголошує, що «сучасне суспільство вимагає, щоб уряд узяв на себе найважливішу роль: від встановлення правил і забезпечення їх дотримання до розвитку інфраструктури, фінансування наукових досліджень, забезпечення освіти, охорони здоров'я та надання різних видів соціального захисту. Багато з витрат такого роду є довгостроковими, і багато з них призведе до довгострокових наслідків. Якщо ми хочемо, щоб ці кошти були витрачені належно, слід спочатку всесторонньо продумати, що ми хочемо отримати і в якому напрямі нам рухатися далі». [33]

На думку В. М. Опаріна, держава не повинна брати на себе максимальні зобов'язання щодо надання суспільних благ і послуг, а координувати та спрямовувати. [31]

Враховуючи різні підходи до участі та ролі держави у наданні публічних послуг, варто зазначити, що розумне управління видатками потребує використання інноваційних інструментів на усіх етапах, починаючи від складання бюджету до звітування про його виконання.

Так, гендерно-орієнтований підхід враховує потреби різних категорій та груп населення, він має застосовуватися на усіх етапах бюджетного процесу, огляд видатків має за основу аналіз звітності і повинен передувати подальшому складанню стратегій діяльності розпорядників та трирічних бюджетів, а такий елемент, як бюджетна (фіскальна) маржа закладається на етапі складання задля забезпечення більш ефективного виконання бюджету та гнучкості державної політики на випадок надзвичайних ситуацій. Схема розумного управління зазначена на рисунку 1.7. у додатку 1 [60].

Використання цих інструментів дозволить подолати існуючі виклики у системі видатків бюджету.

2. Тенденції фінансування видатків бюджету та бюджетна безпека: виклики та перспективи

Для нашої держави характерний пасивний бюджетний розподіл, тобто кошти спрямовуються переважно на покриття поточних видатків (соціальні трансферти, виплата зарплати у бюджетній сфері, тощо) (рис. 2.1 у додатку 2). Як наслідок — хронічна дефіцитність бюджету (рис. 2.2. у додатку 2), що головним чином зумовлюється низькими темпами розвитку економіки і відповідно недостатнім обсягом задекларованих доходів підприємств і громадян для наповнення дохідної частини.

Стан видаткової частини, зміни у бюджетному законодавстві, вибір державою пріоритетних напрямів використання бюджетних коштів прямо впливають на місце України у світових економічних рейтингах, що визначає ставлення кредиторів та їх мотивацію для надання допомоги, інвестиційний потенціал, успішність проведених реформ та ситуацію у країні в цілому. Динаміка положення України у різноманітних рейтингах зазначена у таблиці 2.1. додатку 2 та свідчить про те, що кредитна ситуація є важкою, проте налагоджується, країна рухається вгору з точки зору впровадження інновацій, позитивним є рух з питання сприйняття корупції.

Також, можна зробити висновок з приводу тенденцій за даними Звіту з ефективності управління державними фінансами. В Україні за 2015 рік показник РІ-15 «Фіскальна стратегія» - D+. Регламент Верховної Ради передбачає, що кожний законопроект повинен підкріплюватися фінансово-економічним обґрунтуванням [2] у разі його впливу на бюджет, зокрема на дохідну частину. Тим не менше, вплив на бюджет оцінюється лише в рамках одного бюджетного року. Показник РІ-16 «Середньострокова перспектива у бюджетуванні видатків» - D. Прогноз Державного бюджету розроблявся лише одного разу і не був достатньо деталізованим для надання основним розпорядникам бюджетних коштів інформації. До того ж, він не був реалістичним, а, отже, не використовувався під час розробки Державного бюджету на 2013 рік. [32]

Тому, зокрема, не вважаємо доцільним дослідження сучасного стану за системою «прогноз-план-факт». А скоріш доцільно визначитися з динамікою

критеріїв конвергенції та пов'язаних з ними показників, а також показників для оцінки державної політики у різних сферах, визначених нами вище (табл. 2.2. у додатку 2).

Показники 2014 року обумовлені економічною та політичною кризою, суттєвою девальвацією гривні, що вплинуло як на виконання планових показників бюджету, так і на рівень державного боргу, тими ж факторами обумовлений показник планового завдання 2015 року. Загалом, є тенденція до зростання планових показників по відношенню до фактичних попереднього періоду в середньому на 25%, хоча рівень дефіциту вдалося стабілізувати за рахунок проведення реформ та реструктуризації боргу, оскільки різке зростання на 30% відношення до ВВП було критичним та ситуація була близькою до дефолту, а в умовах неоголошеної війни з РФ визнаний дефолт призвів би до соціального вибуху - це було питанням національної безпеки.

Для українського бюджету характерні такі основні напрями використання коштів: пенсійне забезпечення громадян через швидке старіння нації, соціальні виплати внутрішньо переміщеним особам, інвалідам, іншим незахищеним категоріям населення, забезпечення обороноспроможності через конфлікт на сході України, обслуговування державного боргу, забезпечення громадського порядку через зростання злочинності та обігу зброї. Значна частка видатків йде на міжбюджетні трансферти через незавершену реформу децентралізації та необхідність централізованого регулювання витрат. Суттєво менше йде на духовний та фізичний розвиток, охорону навколишнього середовища, освіти, охорону здоров'я та ЖКГ (дані функції частково децентралізовані, реалізація деяких функцій переведена на місцевий рівень за рахунок дотацій, субсидій, субвенцій), що відображається у структурі видатків (рис. 2.3 у додатку 2)

Протягом 2013-2017 років спостерігалось хронічне недовиконання Державного бюджету майже за усіма статтями видатків за різними класифікаціями та в розрізі фондів, в усіх розпорядників бюджетних коштів (рис. 2.4 у додатку 2, додатки 4, 5 та 6). При цьому недовиконання за спеціальним фондом значно переважає над загальним, оскільки видатки бюджету за цим фондом здійснюються за рахунок

конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету (наприклад, зборів, доходів бюджетних установ, доходів від приватизації, відчуження майна), які, за даними аудитів Рахункової палати, часто в повному обсязі не здійснюються.

У 2013 році планові показники видаткової частини Державного бюджету були виконані на рівні 93,2% на суму 403,4 млрд гривень, при цьому суттєве недовиконання спостерігалось у сферах економічної діяльності (рівень виконання близько 82%), охорону навколишнього природного середовища (близько 55,5%), загальнодержавні функції та трансферти – близько 95% виконання плану, охорона здоров'я - 92%; за функціональною класифікацією.

У структурі найбільші обсяги спрямовано на: трансферти (близько 29% від загального обсягу у розмірі близько 116 млрд гривень), загальнодержавні функції (50 млрд гривень або 12,5%), соціальний захист (88,6 млрд гривень або 22%), економічну діяльність (41,3 млрд гривень або 10,2%).

За даними аудитів Рахункової палати, Кабінет Міністрів протягом 2013 року прийняв рішення про передачу і перерозподіл коштів державного бюджету на суму 10,8 млрд гривень. Дані рішення були здійснені з порушенням законодавства і були обумовлені недоліками в організації проведення видатків, їх плануванні. Головні розпорядники не в повному обсязі розподілили асигнування на суму 3,4 млрд гривень. В свою чергу, Державна казначейська служба України відкрила асигнування та не забезпечила проведення платежів у повній мірі обсягом 4,2 млрд гривень наприкінці року, що обумовило як неефективне використання коштів розпорядниками, так і відсутність факту використання. [24]

У 2014 році обсяг видатків складав 430,2 млрд гривень з виконанням плану на рівні 93,3%. Темп приросту порівняно з 2013 роком склав 6,6%, в абсолютному вимірі – 26,7 млрд гривень. Основне зростання обумовлено обслуговуванням державного боргу, погашенням заборгованості з різниці в тарифах на теплопостачання, водопостачання та зростанням обсягу дотацій вирівнювання, проведенням АТО та невідкладних заходів зі забезпечення збереження суверенітету, охорони державного кордону.

Проте, за функцією соціального захисту спостерігалось зменшення за рахунок скорочення пенсійних виплат в Автономній Республіці Крим, м. Севастополі, Донецькій та Луганській областях на 8 млрд гривень, за економічною діяльністю зменшилися на 7 млрд гривень за рахунок запланованого скорочення видатків на утримання державних вугледобувних підприємств. [25]

В 2015 році обсяг видатків склав 576,9 млрд гривень при виконанні плану на рівні 96,2% за рахунок перевиконання плану доходів та реструктуризації державного боргу. При цьому, видатки загального фонду збільшилися на 173,5 млрд гривень, а спеціального – зменшилися на 26,8 млрд гривень через зміни у законодавстві, що спричинили проведення видатків, що здійснювалися за спеціальним фондом, за загальним в повному або частковому обсязі.

Суттєве зростання спричинено наданням нових видів трансфертів місцевим бюджетам обсягом 43,3 млрд гривень, девальвацією гривні та відповідним зростанням обсягу видатків на обслуговування боргу обсягом 36,5 млрд гривень, необхідністю підтримки Збройних Сил обсягом 21,3 млрд гривень, загалом на оборону – 24,6 млрд гривень, підтримки соціально незахищених верств населення обсягом 10 млрд гривень. Збільшився обсяг видатків й на утримання автодоріг, на фонд регіонального розвитку на 10,3 млрд гривень, при цьому знизився на 7,8 млрд гривень за рахунок вугледобувних підприємств та перерахунку їх витрат на покриття собівартості продукції.

Недовиконання планових показників частково обумовлено діями ДКСУ щодо заходів з реструктуризації боргу, його часткового списання на суму близько 1 млрд гривень, неповним розподілом ГРБК асигнувань на суму 2,3 млрд гривень, невикористанням коштів на суму 2,9 млрд гривень. [26]

У 2016 році обсяг видатків державного бюджету склав 684,8 млрд гривень, при цьому план недовиконано на 3,3%, у абсолютному вимірі – на 23,7 млрд гривень. Невиконання окремих бюджетних програм та непроведення видатків було обумовлено несвоєчасним затвердженням паспортів бюджетних програм, що в свою чергу трапилось через несвоєчасне затвердження порядків використання коштів державного бюджету Кабінетом Міністрів. [27]

При цьому ця тенденція спостерігається протягом останніх 5 років. За даними Мінфіну, станом на кінець лютого 2015 року затверджено 326 з 440 паспортів (74%), лютого 2016 року – 224 з 456 паспортів (49%), лютого 2017 року, з 468 паспортів затверджено 325 (69%), а на 23 лютого 2018 року затверджено 348 паспортів бюджетних програм, що становить 72% від усієї їх кількості, не подано на затвердження - 133. При цьому вчасно були подані 222 (46%).

У 2016 році ДКСУ відкрила асигнування в повному обсязі, проте не було розпочато виконання чотирьох програм на суму 184,9 млн гривень.

Недовиконання видаткової частини бюджету також спричинено неповним розподілом асигнувань на суму 1,2 млрд гривень.

В свою чергу, 1,8 млрд гривень не використані розпорядниками, при цьому Мінрегіон не використало 337,5 млн гривень через виконання призначень у листопаді-грудні за розписом, що зробило неможливим проведення робіт на частині об'єктів, Нацагентство з питань запобігання корупції не використало 241,7 млн гривень через відмову політичної партії від фінансування; в свою чергу, за даними Мінфіну невикористання 80 млн гривень обумовлено неподанням необхідних документів для проведення видатків.

За деякими статтями недовиконання видатків пов'язане з неналежним вибором джерел фінансування та плануванням їх обсягу. Було заплановано, що 7,7 млрд гривень буде спрямовано на підвищення обороноздатності за рахунок надходження конфіскованих коштів, був затверджений порядок розподілу та використання коштів, проте 5 паспортів програм не були затверджені, а надходження становили менше 0,2 млн гривень, тому видатки не проводилися за рахунок цього джерела. За програмами Мінекономрозвитку, видатки на суму 1,12 млрд гривень планувалося провести за рахунок надходжень від реалізації матеріальних цінностей державного резерву, а надходження, в свою чергу, склали 117,9 млн гривень, а видатки були проведені на суму 139,8 млн гривень. [27]

У 2017 році обсяг видатків склав 839,4 млрд гривень, при виконанні плану на рівні 96,4%, у абсолютному вимірі – 31,3 млрд гривень.

У 2017 році головні розпорядники бюджетних коштів не забезпечили виконання плану видатків та кредитування державного бюджету. Кабінет Міністрів зволікав із затвердженням порядків використання і розподілів коштів за напрямками (об'єктами, заходами), що призвело до непроведення видатків за окремими бюджетними програмами у запланованих обсягах.

Недовиконання частково обумовлено незабезпеченням розпорядниками 14 паспортів бюджетних програм і невикористанням коштів на суму 1,9 млрд гривень, головні розпорядники бюджетних коштів не забезпечили належного використання інших джерел фінансування (зокрема, кредитів та допомоги від міжнародних фінансових організацій) на впровадження інвестиційних проектів. Як наслідок, не здійснювалися видатки на розвиток інфраструктури, енергетики, транспорту.

Також, Рахунковою палатою за результатами аналізу інформації, розміщеної на веб-порталі e-data, в ProZorro, й отриманої від головних розпорядників, було встановлено, що невиконання у запланованих обсягах окремих бюджетних програм спричинено несвоєчасним затвердженням порядків використання коштів, паспортів бюджетних програм, зміною умов фінансування закладів освіти, необранням суддів, неодноразовим внесенням змін до проектно-кошторисної документації та узгодженням документів для проведення закупівель. Крім того, недовиконання плану за спеціальним фондом на 20,5 млрд гривень було обумовлено недоліками планування власних надходжень бюджетних установ, невиконанням плану доходів та неналежним управлінням ресурсами фонду. [28]

Як видно з рисунку 2.5. у додатку 2, загальною тенденцією є й те, що видатки протягом 2013-2017 років по місяцях розподіляються нерівномірно, зазвичай, найменше фінансування відбувається у січні-лютому місяці, а найбільше – у листопаді-грудні. Це пояснюється тим, що на початку року діє тимчасовий розпис, паспорти, порядки використання коштів знаходяться у процесі розробки, розгляду, змін та затвердження. Крім того, існує фактор сезонності, за яким податки та доходи державних установ отримуються нерівномірно. Непропорційність у фінансуванні негативно відображається на процесі виконання плану, що було підтверджено даними аудиту Рахункової палати.

Варто зазначити й те, що більша частина обсягу видатків є захищеною, тобто бюджетні кошти йдуть на реалізацію стратегічно важливих заходів, і не підлягає скороченню. Проте й вона не виконується на 100% через недоліки у процесі планування розпорядниками бюджетних коштів (рис. 2.6. у додатку 2).

Відповідно, можемо розрахувати рівень бюджетної безпеки в Україні (табл. 2.3. у додатку 2), що відображає рівень бюджетного ризику для економічної безпеки держави в цілому. У 2015 році показник, що стосується державного боргу визначений з урахуванням угоди про реструктуризацію. У 2013-2014 роках рівень бюджетної безпеки був незадовільним (за категоріями Методики) через об'єктивні соціально-економічні та політичні обставини, особливо це стосується першого показника, оскільки зростання дефіциту (через скоріш зниження темпів зростання ВВП, ніж дизбалансу бюджету, оскільки рівень виконання плану у 2014 році знаходився на тому ж рівні як у абсолютному вимірі, так і у відносному, як і в 2013) було передбачуваним через військову агресію, необхідність підтримки соціально незахищених верств населення, обслуговування боргу, через суттєву девальвацію гривні. Протягом 2015-2017 років вдалося стабілізувати показники, скорегувати їх на темпи інфляції, курс гривні за допомогою коштів іноземних кредиторів та донорів та інструменту реструктуризації, про що говорить 4 показник 2015 року. При цьому варто зазначити, що рівень перерозподілу ВВП через бюджет збільшується, а показник є змішаним за своїм впливом на безпеку. За Методикою, розробленою Мінекономрозвитку [8], даний показник як за умов збільшення, так і зменшення може впливати як негативно, так і позитивно. Тенденція в Україні стосується збільшення цього рівня, що з точки зору бюджетної безпеки може бути небезпечним, проте це скоріш характеризується соціальною та оборонною орієнтованістю економіки. Перший та четвертий показники будуть збільшуватися у 2019 році через необхідність погашення короткострокових облігацій, хоча загальна тенденція передбачатиме зниження рівня цього відношення за рахунок нарощування обсягів доходів державного бюджету через ефективні інструменти та заходи податкової політики. При цьому, за попереднім прогнозом Мінфіну, є можливим зниження до 2,3%.

Стан системи видатків та проведення масштабної реформи (в контексті Стратегії реформування системи управління державними фінансами) за підтримки МВФ обумовлені такими проблемами та причинами:

а) низький рівень достовірності прогнозів через непередбачуваність подій та нестабільність економіки, недооцінку її реакції на вже проведені реформи (особливо це стосується оподаткування юридичних осіб та встановлення вдвічі більшого рівня мінімальної заробітної плати);

б) непослідовна, мінлива політика головних розпорядників бюджетних коштів через відсутність стратегічних планів діяльності на середньострокову перспективу та невизначеність досяжних стратегічних цілей і, як наслідок, значна кількість змін у закон про Державний бюджет, паспорти бюджетних програм, інші документи протягом року;

в) невизначеність (а точніше, відсутність) належної системи державного стратегічного планування та загалом стратегії діяльності держави щонайменше на 5 років, що обумовлено, знову ж, відсутністю планів діяльності ГРБК. Крім того, затримка з формуванням належної стратегії обумовлена зміною зовнішньополітичного та зовнішньоекономічного курсів (з проросійського до євроінтеграційного);

г) нездатність розпорядників бюджетних коштів адекватно розрахувати обсяг видатків на проведення необхідних заходів та реформ всередині структури;

д) проблема "дефіцитного зміщення", тобто наступний політичний цикл не вирішує боргових питань попереднього, а лише ускладнює ситуацію через те, що політики розуміють, що перебувати їм у на посадах лише один цикл, тому цілі обираються короткострокові, борги накопичуються, проблеми глибинного характеру нікуди не зникають. Це виключно питання психології та ставлення до інтересів населення.

е) незбіг одержувачів послуг та платників податків за умов отримання зарплат у конвертах та розмивання податкової бази на підприємствах. Громадяни не сплачують податків належним чином, проте мітингують через низьку якість послуг. Це або первісна неграмотність і маніпуляції з боку політичних груп, або упереджене

ставлення до уряду, відсутність довіри до розпорядників бюджетних коштів, що знову ж таки виникає з фінансової грамотності, її відсутності.

ж) У Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки використання ПЦМ визнане формальним. Проблеми у застосуванні ПЦМ у бюджетному процесі виникають, зокрема, через відсутність довгострокової стратегії розвитку України і середньострокового бюджетного планування з фіскальними правилами та реальною звітністю головних розпорядників у купі з всеохоплюючою оцінкою ефективності бюджетних програм.

Кількість програм є занадто великою, самі програми (та відповідні документи: бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, особливо у сферах освіти, охорони здоров'я) – громіздкі, незрозумілі та не відображають реального результату діяльності головних розпорядників і інколи не пов'язані з досягненням стратегічної цілі.

Кількість результативних показників є завеликою і фактично вони відображають статистику, наприклад, «середні витрати», «середня вартість», «середньомісячна заробітна плата».

Результати проведених бюджетних програм не впливають на прийняття управлінських рішень, аналіз використання коштів часто не зазначається у звітах про виконання паспортів бюджетних програм. Тому втрачається об'єктивність оцінки результатів.

Інформація про використання бюджетних коштів та ефективність і результативність бюджетних програм, яка публікується та поширюється, часто є неповною і подається у важкій для сприйняття формі.

У наказі №608 не приводиться обов'язкового та всеохоплюючого порядку проведення оцінки з поданням висновків до Міністерства фінансів та/або Рахункової палати та/або Державної аудиторської служби, наказ носить рекомендаційний характер. Результати цього оцінювання не є публічними і не контролюються. Вона проводиться за умов проведення аудиту ефективності Рахунковою палатою і на її вимогу ГРБК проводять такий аналіз, що зафіксовано у висновках про виконання Державного бюджету.

з) За умов євроінтеграційних процесів в державі важливо дотримуватися правил та спрямовувати діяльність для відповідності європейським критеріям рівня дефіциту та державного боргу, як мінімум. Також немає додаткових бюджетних правил, які б обмежили постійний рух коштів між бюджетними програмами, правил уточнення граничних обсягів (для середньострокового бюджетного планування – стелей) видатків.

к) Протягом 2013-2015 років, Закон про Державний бюджет України приймався не до 1 грудня, як це визначено у Регламенті Верховної Ради, а зі значними затримками, що були обумовлені політичною ситуацією в країні, проте не було створено умов для законодавчого обґрунтування такої затримки (ані воєнного, ані надзвичайного стану). Крім того, протягом останніх п'яти років, як ми зазначали вище, паспорти бюджетних програм не затверджуються вчасно в повному обсязі, не дотримуються розпорядниками норми наказу №1098 з приводу внесення змін, подання у встановлені терміни необхідної інформації. Також, виникають проблеми в процесі затвердження, паспорти часто відправляють на доопрацювання, інколи паспорти взагалі не затверджуються. А такі порушення призводять до призупинення фінансування програм, невиконання запланованих заходів, зниження ефективності використання коштів, ненадання необхідних послуг, порушення пропорційності у процесі виконання.

л) Система результативних показників бюджетних програм не передбачає урахування гендерного аспекту та потреб окремих категорій та груп громадян різного віку, статі, соціального статусу, тощо. Розрахунки здійснюються за застарілими нормативами, що суттєво знижує ефективність надання публічних послуг.

м) застарілі: споживчий кошик та підходи до визначення неоподаткованого мінімуму доходів громадян, податкової соціальної пільги, прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати;

Постанова №656 діє від 14 квітня 2000 року, а за 18 років виникли нові потреби у зв'язку з розвитком технологій та суспільства. Тобто розмір прожиткового мінімуму з точки зору потреб громадян є неадекватним, а на більший розмір бюджет неспроможний за таких умов. Таким чином соціальні стандарти визначені

можливостями бюджету, а не потребами соціально незахищених верств населення, а існуючий дефіцит Пенсійного фонду є тягарем.

Неоподатковуваний мінімум доходів громадян у розмірі 17 гривень діє ще з 1996 року без змін і втратив сенс, хоча використовується в деяких випадках розрахунку штрафів, стягнень, санкцій, проте такі порушення мають значно більший вплив, а розмір штрафу не відповідає масштабу порушення.

н) питання фіскальних ризиків та їх впливу як на дохідну, так і на видаткову частину залишається незакріпленим законодавчо та не враховується у бюджетному процесі;

о) значна кількість головних розпорядників бюджетних коштів, постійне створення нових служб та інстанцій (що спостерігається за статистикою у додатку Д), питання якісної реорганізації існуючих не переглядається, або здійснюється простим неефективним шляхом скорочення діючого професійного штату;

п) Розпорядники бюджетних коштів майже не здійснюють пошуків альтернативних джерел фінансування, покладаючись лише на бюджетні ресурси, не розвиваючи інвестиційний потенціал та не залучаючи до реалізації державних цільових програм та деяких бюджетних програм інвесторів. Крім того, розпорядниками не переглядаються системи державної підтримки, матеріального заохочення досліджень, грантів, стипендій, тощо.

р) низька ефективність використання бюджетних коштів, низький рівень касового виконання за деякими програмами.

3. Smart-governance в системі управління видатковою частиною Державного бюджету України: особливості імплементації

Існуючі проблеми, зазначені нами вище, мають хронічний характер, а їх вирішення було запропоновано МВФ у розрізі використання середньострокового бюджетного планування ще у 2012-2014 роках, проект «Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні» діє ще з 2014 року на місцевому рівні, проте через об'єктивні надзвичайні події виникла затримка у впровадженні на загальнодержавному.

Особливості їх впровадження обумовлені крайньою обмеженістю обсягу наявних ресурсів, зовнішньополітичними факторами, станом боргової безпеки держави, бюрократичними складнощами в процесі законотворчої діяльності, існуванням політичного лобіювання в процесі формування бюджету, яке впливає на швидкість впровадження. Вони полягають у тому, що інструменти та кроки щодо вдосконалення не можуть бути впровадженими миттєво, а мають спочатку бути протестованими на рівні «пілотних проектів», узгоджені з міжнародними партнерами, оскільки ефект не є очевидним саме в Україні, що обумовлено історичними, культурними, соціальними особливостями нашої держави.

Таким чином, кроками щодо вирішення існуючих проблем мають бути:

1. Впровадження повноцінного середньострокового бюджетного планування зі застосуванням бюджетної маржі на рівні 2% для першого року, 2,5% для другого, 3% для третього, як резерву для непередбачуваних ситуацій, жорсткими стелями видатків, заборонаю на переноси надлишків за загальним фондом, бюджетними правилами, новим календарем бюджетного процесу. Проведення оцінки ефективності бюджетних програм сумісно з Мінфіном, з обов'язковим звітуванням головних розпорядників бюджетних коштів. Перегляд системи результативних показників бюджетних програм та перехід до надання публічних послуг з чіткою регламентацією визначень та вимогами до їх надання.

Досвід впровадження середньострокового планування показав, що середньострокове планування покращує баланс бюджету, зменшує мінливість видатків, а також підвищує їх ефективність. Аналіз даних за 72 країнами у період з

1990-2008 рр. засвідчив, що через три роки після впровадження методів середньострокового планування дефіцит бюджету скорочувався в середньому на 2,6% до ВВП [35], причому що прогресивніша система середньострокового планування застосовувалася, тим до кращої фіскальної дисципліни вона призводила. Країни, які запровадили останній етап системи середньострокового планування – оцінку ефективності видатків, за три роки мали профіцит бюджету в середньому на рівні 2,5% ВВП.

Для ефективного застосування середньострокового бюджетного планування необхідна наявність: державної стратегії соціально-економічного розвитку, системи державного стратегічного планування, якісно діючих процедур та методів макроекономічного та бюджетного прогнозування, процедур формування як сукупних стель видатків, так і стель для кожного розпорядника бюджетних коштів, фіскальних правил з дефіциту бюджету, державного боргу, державних гарантій, тощо, єдності механізмів щорічного та середньострокового планування та їх сполучення у інвестиційних програмах або програмах на середньострокову перспективу. [29].

Правове підґрунтя для запровадження середньострокового бюджетного планування вже було створено та затверджено законопроектами 8043, 8044 від 15.02.2018. Запроваджується складання Бюджетної декларації як документу державного стратегічного планування, який визначатиме основні засади бюджетної політики на середньостроковий період, встановлюється новий календар. [18, 19]

Бюджетна декларація міститиме, зокрема, сукупні стелі видатків та стелі видатків головних розпорядників коштів державного бюджету, цілі та показники результату їх діяльності (фактичні та очікувані на середньостроковий період), загальну оцінку фіскальних ризиків.

Законопроектом 8044 від 15.02.2018, прийнятим 18.10.2018, передбачено внести у статті Бюджетного кодексу такі положення: “Дефіцит державного бюджету, що встановлюється Бюджетною декларацією, не може перевищувати 3 відсотків обсягу прогнозного номінального валового внутрішнього продукту України.

Граничний обсяг надання державних гарантій не може перевищувати 3 відсотки доходів загального фонду державного бюджету.” [18]

Тобто бюджетні правила будуть закріплені у Бюджетному кодексі. Про жорстке дотримання відношення обсягу державного боргу до ВВП України (стаття 18 Бюджетного кодексу) мови не йде, хоча певними країнами, що є членами Європейського Союзу, цей показник також порушується і не постає питання виключення зі спільноти через об’єктивну необхідність єдності, взаємодопомоги для підтримки європейських цінностей та існуючої структури.

З огляду на міжнародний досвід, для забезпечення ефективності бюджетних правил повинні виконуватися такі передумови:

- а) готовність влади брати зобов’язання для утримання довгострокової стабільності державних фінансів;
- б) відкритість статистичної бази;
- в) охоплення чинною системою звітності основних бюджетних агрегатів;
- г) наявність ефективного внутрішнього та зовнішнього аудиту державних фінансів;
- д) оприлюднення даних для зовнішнього моніторингу дотримання фіскальних правил [23].

Для забезпечення виконання запланованих показників бюджету необхідна адекватна оцінка основних показників соціально-економічного розвитку.

Проблема для України полягає саме в адекватності середньострокового прогнозу макроекономічних показників через непередбачуваність подій. Можливим шляхом вирішення цієї проблеми є планування бюджетних показників, виходячи з песимістичних прогнозів щодо економічного зростання, або закладання додаткових резервів, які б надали змогу збільшити видатки та/або зменшити видатки у випадку нижчих, ніж очікувалося, показників економічного зростання (випадок Швеції).

Для того, щоб уникнути можливого використання некоректних макроекономічних прогнозів в цілях збільшення видатків у середньостроковій перспективі, в низці країн ЄС (наприклад в Бельгії, Нідерландах) макроекономічні прогнози можуть складати незалежні від уряду установи. [59]

Міжнародні приклади свідчать про те, що фіскальна маржа може бути використана для підвищення стійкості системи.

Вдосконалений підхід передбачає набагато більш гнучку "фіскальну маржу", яка б:

а) слугувала б буфером для поглинання непередбачених витрат;

б) дозволила, при необхідності, враховувати нові пріоритети політики, зберігаючи при цьому дотримання цілей державного фінансування і фіскальні правила, бути вмонтованим стабілізатором.

Так, Міжнародний валютний фонд рекомендує європейським країнам визначати резерв у розмірі не менш, ніж 1, 1,5 і 2% загального обсягу видатків у кожному бюджетному періоді трирічного плану відповідно. Проте, на нашу думку, для України рівень маржі має бути на 1% більше, оскільки ситуація в країні є вкрай непередбачуваною (про це свідчить як анексія Криму і ситуація на Донбасі, так і введення воєнного стану у листопаді 2018 року), а 5-відсотковий рівень маржі ми не можемо дозволити через відсутність ресурсів.

Проблема «дефіцитного зміщення» не буде вирішена, поки політична система діє у власних інтересах. Це питання стосується політичних лідерів, політичної волі та впливу суспільства на процес формування бюджетів. Проте для вже запровадженого середньострокового бюджетного планування дотримання цих правил є важливим для забезпечення необхідної бюджетної дисципліни.

2. Для вирішення питання пошуку альтернативних джерел фінансування, економії коштів, виявлення неефективних програм та напрямів використання коштів доцільно застосувати інструмент огляду видатків (*spending review*) як на державному, так і на місцевому рівні. При цьому, важливо зазначити, що як секторальний, так і всеохоплюючий огляд є достатньо ефективним з огляду на потреби держави, про що свідчить голландський, англійський та словенський досвід.

Так, пілотні огляди видатків запроваджені постановою Кабінету Міністрів №101 від 21.02.2018 за такими сферами, як: освіти в частині забезпечення студентів (курсантів) вищих навчальних закладів академічними стипендіями, відновлення транспортної інфраструктури у східних регіонах України, соціальної політики в

частині забезпечення соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів, регіонального розвитку в частині реалізації програм і проектів регіонального розвитку за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, агропромислового комплексу в частині фінансової підтримки розвитку фермерських господарств [6], проте строки формування робочих груп та надання звітів були порушені, а звіти ще не знаходяться у відкритому доступі, як це прийнято за кордоном. Також, до складу робочих груп можуть входити народні депутати – члени профільного комітету, що може створити політичну заангажованість звіту.

Голландський досвід свідчить, що для більшої ефективності та неупередженості робоча група має бути незалежною, без представників політичних груп, складатися з державних службовців та незалежних експертів, а висновки не підлягають праву вето і можуть протирічити політиці держави. [42]

Мета огляду у Нідерландах полягала в першу чергу в тому, щоб кожна робоча група розробила варіанти, здатні забезпечити принаймні 20-відсоткове зниження витрат протягом чотирьох років. [37] У Канаді – 5% протягом трьох років за рахунок найменш ефективних програм, у Франції – 10% за рахунок адміністративних витрат (крім оплати праці). [44] У Великобританії Міністерство внутрішніх справ зіткнулося з скороченням на 25%, місцеві органи мали щорічне скорочення фінансування з центрального уряду на 7% щорічно до 2014 року. Міністерство оборони зазнало скорочення приблизно на 8%. [41]

Проте для України це скоріш питання реструктуризації та підвищення ефективності, пошуку альтернатив, ніж економії, оскільки можливості України об'єктивно є більш обмеженими, ніж Нідерландів, Канади та Франції. А огляд має проводитися сумісно Міністерством фінансів та галузевими міністерствами з можливістю залучення незалежних експертів, консультантів, науковців. Огляд повинен бути незалежним від політичного важелю.

Досвід Великобританії свідчить про те, що секторальний огляд має стосуватися тих сфер, які прямо пов'язані з наданням публічних послуг міністерствами (фінансування шкіл, лікарень, оплата праці персоналу), тобто тих видатків, які забезпечують подальше економічне зростання та підвищення рівня життя, а не таких,

як обслуговування боргу, виплати соціальної допомоги та пенсії. Такі сфери більш гнучкі та водночас проблемні з точки зору пошуку неефективних витрат та методів фінансування. Також британці зазначають, що загальний огляд видатків має визначати баланс між доходами, видатками та запозиченнями, тобто отриманий необхідний обсяг видатків має бути профінансований за рахунок цих доходів та позик. Даний інструмент допоміг Великобританії краще дотримуватися середньострокових стель видатків. Він проводиться за потреби кожні 2-4 роки та є особливо актуальним за умов Brexit. [45]

При цьому, варто зазначити, що британські прогалини актуальні і для України, а саме: довіра населення та політиків до проведених оглядів, недостатня увага до ефективності та результативності проведення програм, відсутність необхідного досвіду та кадрового потенціалу для проведення оглядів (для України це перший секторальний огляд, тому про його ефективність говорити не доводиться), прозорість та взаємозв'язки між робочими групами (про що ми зазначали вище), проблема завищення необхідного обсягу ресурсів.

Словенці зазначають, що важливо при проведенні огляду обирати або найбільші за розміром програми, або найбільш перспективні з точки зору розвитку держави. А їх огляд стосувався соціально важливих сфер: освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Тож варто враховувати часовий аспект, оскільки найбільші програми важко проаналізувати достатньо детально за 2-3 місяці. [44]

Тому огляд видатків має бути інтегрованим у середньострокове бюджетне планування для більшої ефективності, оскільки річний бюджет нав'язує дуже короткі строки проведення аналізу, а з урахуванням швидкості проведення необхідних змін – це майже неможливо. Тобто, проведений у 2018 році аналіз при достатній деталізації та своєчасності розгляду має закладатися у середньострокову бюджетну декларацію на 2020-2022 роки.

3. Подальше удосконалення системи результативних показників бюджетних програм має бути спрямовано на посилення їх орієнтованості на висвітлення обсягу і якості надання публічних послуг та рівня задоволення їх отримувачів. Інтеграція гендерно-орієнтованого підходу у бюджетний процес забезпечить підвищення

ефективності та якості наданих публічних послуг з урахуванням потреб соціальних груп, у тому числі за гендерною ознакою, дозволить посилити підзвітність розпорядників бюджетних коштів та прозорість бюджету.

Можна застосувати досвід Ліберії, який свідчить, що національний бюджет дійсно не структурований таким чином, щоб давати можливість прямого звітування про гендерну чутливість програм, проте можна галузевим міністерствам включати "гендерні" елементи у свої примітки до стратегічних планів, а врахування гендерних аспектів може бути включеним в результативні показники ефективності бюджетних програм. Так, одним з проблемних питань є те, що державні посадовці, відповідальні за проведення аналізу, не мають спеціальних інструментів або тренінгів, необхідних для якісного проведення цього процесу, проте це питання вирішується з часом. [39]

Також постає питання відповідальності органів за реалізацію такого підходу. У Південній Кореї за це повністю відповідає Міністерство фінансів, у Німеччині – галузеві міністерства, у Іспанії - Робоча група, що складається з представників Міністерства охорони здоров'я, соціальних служб та рівності, Управління державного секретаря з питань бюджетів та видатків та Генерального директорату бюджетів, у Ісландії існує окреме Міністерство рівності і воно разом з Міністерством фінансів регулює цей процес. [43]

Для України вважаємо доцільним співпрацю Міністерства фінансів та галузевих міністерств, в яких є гендерно-чутливі програми, оскільки створення нових відомств є контрпродуктивним (крім того, потребується оптимізація системи головних розпорядників бюджетних коштів), а якщо покласти усі обов'язки на галузеві міністерства, як з оцінкою ефективності бюджетних програм, – дієвого ефекту не буде. Також, важливо визначити чіткий підхід до того, яка програма є гендерно-чутливою, яка – гендерно-нейтральною, які гендерні аспекти закладати у процес аналізу, що враховувати і яким чином закріпити це в результативних показниках. Варто зазначити й те, як часто потрібно проводити такий гендерний аналіз.

А для проведення гендерного аналізу розпорядникам можна застосувати канадський досвід GBA+. GBA+ - це аналітичний інструмент для оцінки впливу

заходів на різноманітні групи жінок та чоловіків з урахуванням інших факторів, який використовується в усіх секторах для систематичного розгляду гендерної рівності при розробці бюджетної політики, відповідних програм та змін до законодавства. Основні питання цього аналізу стосуються: ідентифікації проблемних зон, історичних закономірностей, як гендерна рівність впливає на реалізацію бюджетної політики, формулювання припущень щодо гендерної чутливості/нейтральності та аргументів на користь того чи іншого варіанту ідентифікації програми/заходів у програмі; при цьому збір інформації є одним з найважливіших етапів, на якому потрібно визначити, що саме закласти в якості гендерних аспектів (умови, фактори, особливості, міркування та стереотипи) і як саме проявляється гендерна нерівність в тому чи іншому секторі; розробка рекомендацій є важливою для визначення прогалів та їх видалення, а моніторинг дозволить ефективно регулювати політику та змінювати стратегічні плани, міру ефекту від проведених змін. [38]

Важливим є й те, що ефект від гендерно-орієнтованого підходу можливо оцінити лише після кількох бюджетних циклів.

4. Модернізація законодавчої бази для ефективного використання вищезазначених інструментів (внесення змін до Бюджетного кодексу та інших нормативно-правових актів, зокрема наказів Мінфіну, створення методичних рекомендацій).

5. Ще одним напрямом вдосконалення є розвиток системи державного внутрішнього фінансового контролю шляхом гармонізації з міжнародно визнаними стандартами та методиками, з метою боротьби та попередження шахрайства і корупції у бюджетній сфері. Перші кроки вже зроблені Міністерством фінансів сумісно з відповідними структурами Королівства Нідерландів. Це дозволить більш ефективно запобігати нецільовому та неефективному використанню бюджетних коштів. Важливо переглянути усі положення та функції органів ДФК, оскільки заходи органів часто дублюються (наприклад, у сфері публічних закупівель – органи ДАСУ та Рахункової палати виконують ідентичні функції з моніторингу і не можуть визначитися, хто має чим займатися), а деколи заходи з моніторингу не проводяться через відсутність методик та порядків.

6. Подальша модернізація системи публічних закупівель, приведення її до європейських стандартів для залучення іноземних виробників та підвищення конкуренції на ринку.

7. Громадськості має бути доведено ефективність витрачання бюджетних коштів із зазначенням конкретних результатів. З метою забезпечення доступності інформації про бюджет головні розпорядники коштів державного бюджету щороку повинні здійснювати публічне представлення та публікацію інформації про бюджет за кожною бюджетною програмою, у тому числі відомостей про результативні показники її виконання, а затверджені плани діяльності та звіти про їх виконання оприлюднювати на своєму офіційному веб-сайті. На даний момент, публікація інформації головними розпорядниками є вибірковою, а система «Відкритий бюджет» знаходиться у бета-режимі.

8. Для розбудови ефективного алгоритму перегляду державних видатків у сферах освіти та охорони здоров'я експерти ЦЕС та GIZ пропонують запустити проект «Досягти більшого меншим коштом» та використати канадську технологію переходу до ефективного цільового бюджетування через перегляд функцій держави.

Це дозволить:

1. Узгодити мету та цілі бюджетних програм із середньостроковими цілями уряду
2. Підвищити ефективність роботи державних службовців через усунення непотрібних або дублюючих функцій
3. Збільшити фінансування пріоритетних для уряду напрямків через розумний перегляд бюджету
4. Досягти середньострокових цілей із зниження перерозподілу ВВП через бюджет через дотримання бюджетних правил [21]

Цикл за канадською технологію складається з декількох кроків, які зазначені на рисунку 3.1. у додатку 3. За результатами певні функції держави можуть бути скасовані або передані на зовні. (рис. 3.1.) [36]

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, можемо сказати, видатки бюджету є складною економічною категорією. У науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення цієї категорії. Ми даємо таке теоретичне визначення видаткам бюджету: сукупність фінансових відносин з виділення, розподілу, перерозподілу, та використання наявних в держави централізованих та децентралізованих грошових фондів за галузевим, цільовим і територіальним призначенням з метою виконання покладених на державу соціально-економічних функцій. Практичне визначення закріплене у Бюджетному кодексі. Проте вважаємо раціональним застосування обох підходів, оскільки в кінцевому результаті видатки бюджету мають форму грошових коштів. Види, класифікації видатків бюджету, форми їх фінансування, принципи здійснення бюджетної політики визначають їх глибинний зміст та значення для забезпечення соціально-економічного розвитку.

Сучасний стан видаткової частини Державного бюджету визначається не тільки економічними та політичними процесами всередині держави та ззовні, які призводять до негативних тенденцій, а й існуючими прогалинами у складному, багатокомпонентному циклічному механізмі, який містить обмін інформацією та процеси прийняття рішень значної кількості суб'єктів відносин. Він характеризується хронічним недовиконанням планових показників за усіма статтями, функціями та розпорядниками, навіть за захищеними статтями, через недоліки організаційного характеру та невизначеність методик планування, зволікання рішень Кабінету Міністрів, інших органів влади, тощо. Також він характеризується диспропорціями у фінансуванні в часовому просторі протягом бюджетного періоду через фактори сезонності, стадій бюджетного процесу, диспропорцію наповнення дохідної частини, зволіканням зі внесенням змін у порядки використання бюджетних коштів, паспорти бюджетних програм, тощо. Стан структури видатків є обґрунтованим відповідно до інвестиційного клімату, існуючих фінансових можливостей та завдань держави, а проблема суспільної напруги та незадоволення громадян полягає в недостатній ефективності використання бюджетних коштів розпорядниками бюджетних коштів та виконавцями бюджетних програм, низькоякісним плануванням ГРБК необхідних

обсягів та напрямів використання, відсутності суспільної звітності, наявності недоліків у сфері державного фінансового контролю, низькому рівні бюджетної дисципліни на рівні розпорядників бюджетних коштів, застарілими методами фінансування та застарілою системою нормативів та показників.

На нашу думку, потрібно синхронізувати усі рекомендовані нами та закладені у Стратегію заходи таким чином, щоб це укладалося у середньострокові рамки і було цілісною системою зі застосуванням гендерно-орієнтованого підходу, оглядом видатків та процесом складання Бюджетної декларації на певний трирічний період. Показниками, за якими вимірюється досягнення результату, є отримання оцінки “Б” за показниками РІ-15 “Фіскальна стратегія” та РІ-16 “Середньострокова перспектива у бюджетуванні видатків” Звіту про ефективність управління державними фінансами (PEFA).

Повноцінна реалізація Плану заходів з реформування системи управління державними фінансами дозволить забезпечити економічне зростання у довгостроковій перспективі, створити необхідне підґрунтя для вступу в Європейський Союз, зокрема, за рахунок дотримання критеріїв дефіциту та державного боргу, надання якісних публічних послуг та ефективного використання бюджетних коштів, підвищення рівня життя та добробуту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний Кодекс України / Верховна Рада України // Закон № 2456-VI від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Закон України від 10.02.2010 «Про Регламент Верховної Ради України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
3. Постанова Кабінету Міністрів від 20 серпня 2014 р. № 375 «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950 «Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 101 «Про проведення огляду видатків бюджету в окремих сферах» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-2018-%D0%BF>
7. Розпорядження Кабінету Міністрів від 8 лютого 2017 р. № 142-р «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>
8. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>
9. Наказ Міністерства фінансів України № 428 від 21.03.2008 «Про затвердження Методики проведення фінансово-економічних розрахунків при підготовці проекту акта Кабінету Міністрів України та законопроекту, що вноситься у порядку законодавчої ініціативи Кабінетом Міністрів України на розгляд Верховної Ради України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0297-08>
10. Наказ Міністерства фінансів України від 05 травня 2016 року № 473 «Про затвердження положень про Департамент державного бюджету та його структурні підрозділи»
11. Наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 № 608 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11>

12. Розпорядження Кабінету Міністрів № 774-р від 01.08.2013 «Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80>
13. Наказ Міністерства фінансів України № 1098 від 29.12.2002 «Про паспорти бюджетних програм» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03>
14. Наказ Міністерства фінансів України № 1536 від 10.12.2010 «Про результативні показники бюджетної програми» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10>
15. Наказ Міністерства фінансів України № 574 від 14.12.2001 «Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0003-02>
16. Наказ Міністерства фінансів України № 687 від 06.06.2012 «Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1057-12>
17. Наказ Міністерства фінансів України №11 від 14.01.2011 «Про бюджетну класифікацію» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11>
18. Проект Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо правового підґрунтя для запровадження середньострокового бюджетного планування) № 8044 від 15.02.2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63490
19. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування № 8043 від 15.02.2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=8043&skl=9
20. Азаров М.Я. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: [у 6 т.] / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, О.І. Амоша / Редкол.: М.Я. Азаров (голова) [та ін.]. – К.: НДФІ, 2004. – Т. 4: Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі. – 2004. – 368 с.
21. Аналіз планування бюджетних видатків на прикладі бюджетного запиту Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс] – Центр економічної стратегії, 20 грудня 2016р., – Режим доступу: <http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Analiz-byudzhethoho-zapytu-MON.pdf>
22. Біла О. Г. Фінанси : навчальний посібник/ О. Г. Біла, І. Р. Чуй; Мін-во освіти і науки України. – Львів: Магнолія 2006, 2010. – 390 с. – ISBN 978- 617-574-005-7.USAID. Середньострокове бюджетне планування (міжнародний досвід). - 2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29131.pdf>
23. Богдан Т.П. Фіскальні правила як важлива складова прогресивних фіскальних інститутів / Т. П. Богдан // Фінанси України. — 2016. — № 4. — С. 7—26.

24. Висновок щодо виконання державного бюджету України за 2013 рік [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16749549/Bul_DBU_2013.pdf?subportal=main
25. Висновок щодо виконання державного бюджету України за 2014 рік [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16745880/Bulet_vykon_DBU_2014.pdf
26. Висновок щодо виконання державного бюджету України за 2015 рік [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/602600?cat_id=34761.
27. Висновок щодо виконання державного бюджету України за 2016 рік [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753245/Bul_vyk_DBU_2016.pdf?subportal=main
28. Висновок щодо виконання державного бюджету України за 2017 рік [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16755915/Vusnovki_2017_opt.pdf?subportal=main
29. Мацедонська Н.В. Світовий досвід бюджетного планування та його впровадження в Україні / Н. В. Мацедонська, А. В. Вансович // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 19. – С. 406-409.
30. Опарін В. М. Фінанси. (Загальна теорія): навчальний посібник/ В. М. Опарін; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: [Б. В.], 2002. – 240 с. – ISBN 966-574-285-X.
31. Опарін В. М. Публічні фінанси: генеза, теоретичні колізії та практична концептуалізація / В. М. Опарін, В. М. Федосов, П. І. Юхименко // Фінанси України. - 2017. - № 2. - С. 110-128. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_2_11.
32. Система державних видатків та фінансової звітності (ДВФЗ) в Україні: Експертний звіт. – 2016. – 100 с. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pefa.org/sites/default/files/UA-May16-PFMPR-Public-UA.pdf>
33. Стиглиць Дж. Е. Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса / Стиглиць Джозеф; [пер. с англ. В. Лопатка]. – М.: Эксмо, 2011. – 512 с. – (Экономика: мировые тенденции), с. 346
34. Фінанси: підручник/ ред.: С. І. Юрій, В. М. Федосов. – К.: Знання, 2008. – 611 с. – ISBN 978-966-346-477-0.
35. Brumby, J. et al., 2014. Beyond the annual budget: global experience with medium-term expenditure frameworks. The World Bank. Available at:

<http://documents.worldbank.org/curated/en/871121468154791469/Beyond-the-annual-budget-global-experience-with-medium-term-expenditure-frameworks>

36. Canada, 2014, Canada's National Review: Implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action (1995) and the Outcomes of the Twenty-Third Special Session of the General Assembly (2000) in the Context of the Twentieth Anniversary of the Fourth World Conference on Women and the Adoption of the Beijing Declaration and Platform for Action.

37. Comprehensive spending review. The Netherlands. Tjeerd Tim, Wim Suyker. EU Public Finance Network Presentation at the Performance and Program Budgeting Working Group PEMPAL

38. Gender budgeting is good budgeting: Towards gender responsive budgeting in Ireland. Report for the National Women's Council of Ireland
https://www.nwci.ie/images/uploads/Gender_Budgeting_is_Good_Budgeting_NWCI.pdf

39. Gender-Responsive Public Expenditure Management: Public Finance Management Introductory Guide Bryn Welham, Karen Barnes Robinson, Dina Mansour-Ille and Richa Okhandiar : 2018
<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/12188.pdf>

40. Public Finance in the Netherlands. The National Academy for Finance and Economics. Ministry of Finance. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rijksbegroting.nl/binaries/pdfs/this-site-in-english/public-finance.pdf>

41. HM Treasury - Spending Review 2010. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.hm-treasury.gov.uk/spend_index.htm

42. Proposal for analysis of spending reviews. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.oecd.org/gov/budgeting/49041813.pdf>

43. Public Governance and Territorial Development Directorate. Gender Budgeting in OECD countries/ OECD Journal on Budgeting// Volume 2016/3 <http://www.oecd.org/gender/Gender-Budgeting-in-OECD-countries.pdf>

44. Republic of Slovenia : Technical Assistance Report-Establishing a Spending Review Process. Author/Editor: International Monetary Fund.

45. The 2019 Spending Review. How to run it well. The Institute for Government. Martin Wheatley
Bronwen Maddox Tess Kidney Bishop
https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/IfG_2019_%20spending_review_web.pdf

46. Corruption perception index [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.transparency.org/cpi2014/results>

47. Fitch Ratings [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.fitchratings.com/site/home>

48. Index of Economy Freedom [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.heritage.org/index/ranking>
49. Moody's Corporation [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.moody.com/>
50. S&P Global Ratings [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.standardandpoors.com/en_US/web/guest/home
51. The Doing Business Index [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.doingbusiness.org/>
52. The Human Development Index (HDI) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>
53. The Global Competitiveness Index [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
54. The Global Innovation Index [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_gii_2015.pdf
55. The Global Open Data Index [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://index.okfn.org/place/>
56. Державна казначейська служба України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
57. Економічна статистика. Національні рахунки. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
58. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/>
59. USAID. Середньострокове бюджетне планування (міжнародний досвід). — 2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29131.pdf>
60. How does smart public finance drive public service delivery?. – 2017. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://freebalance.com/public-financial-management/how-does-smart-public-finance-drive-public-service-delivery/>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Рис. 1.1. Функції видатків бюджету

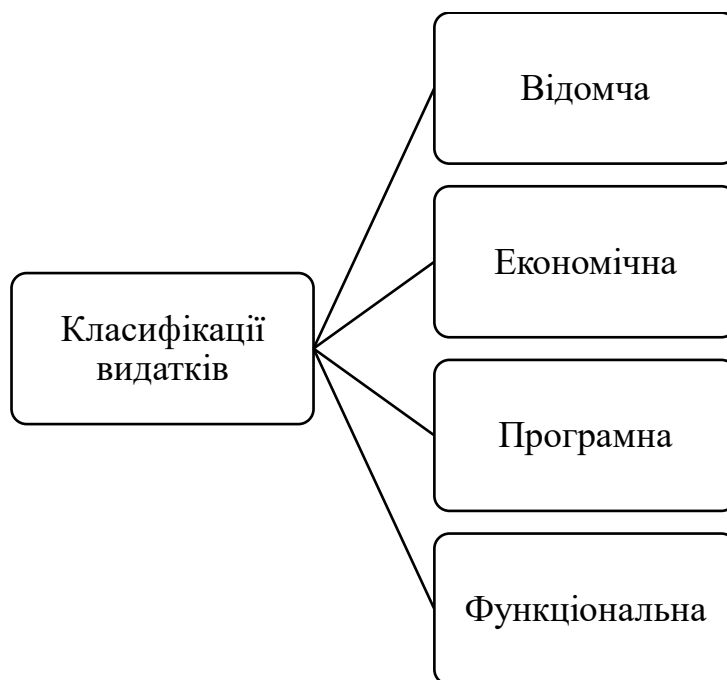

Рис. 1.2. Класифікації видатків бюджету

Таблиця 1.1.

Розвиток програмно-цільового методу в Україні

Рік	Заходи
1998	Запроваджені бюджетні запити, в яких визначаються: мета діяльності розпорядника, завдання, аналіз результатів діяльності. Також у них прогноуються результати на поточний період, розподіляються видатки за функціональною класифікацією та напрямками діяльності.
2001	Системне закріплення ПЦМ у Бюджетному кодексі. Було введено термінологію, програмну класифікацію, деталізацію за програмами всередині ГРБК, до принципів бюджетної системи України віднесено принципи ефективності та цільового використання бюджетних коштів. Затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі.
2002	Удосконалення форм бюджетних запитів головних розпорядників бюджетних коштів; здійснення переходу до функціональної класифікації видатків бюджету, що відповідає міжнародним стандартам. Запровадження складання паспортів бюджетних програм. Затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ.
2003- 2004	Перегляд бюджетних програм, удосконалення їх структури та чітке визначення напрямів діяльності у межах однієї бюджетної програми.
2010	Затвердження Наказом Мінфіну №1536 від 10.12.2010 загальних вимог до визначення результативних показників бюджетних програм. Визначено єдині методологічні підходи до підготовки головними розпорядниками бюджетних коштів проектів порядків їх використання (Наказ Мінфіну № 1458 від 25.11.2010).
2011	Прийнято новий Наказ Мінфіну 14.01.2011 № 11 «Про бюджетну класифікацію» відповідно до нового Бюджетного кодексу. Затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки

	ефективності бюджетних програм Наказом Мінфіну №608 від 17.05.2011.
2012	Затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів Наказом Мінфіну №687 від 06.06.2012. Розвиток середньострокового бюджетного прогнозування (Затвердження Постанови Кабміну «Про схвалення Прогнозу Державного бюджету України на 2013 і 2014 роки»).
2015	Вдосконалення нормативно-правової бази: чинні редакції наказів №687, 1098, 1536.
2017 – н. ч.	Втілення Плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки (spending review, гендерно-орієнтований підхід, середньострокове бюджетне планування)

Рис. 1.3. Функціональна класифікація видатків бюджету

Рис. 1.4. Дискусійні підходи до визначення поняття видатків

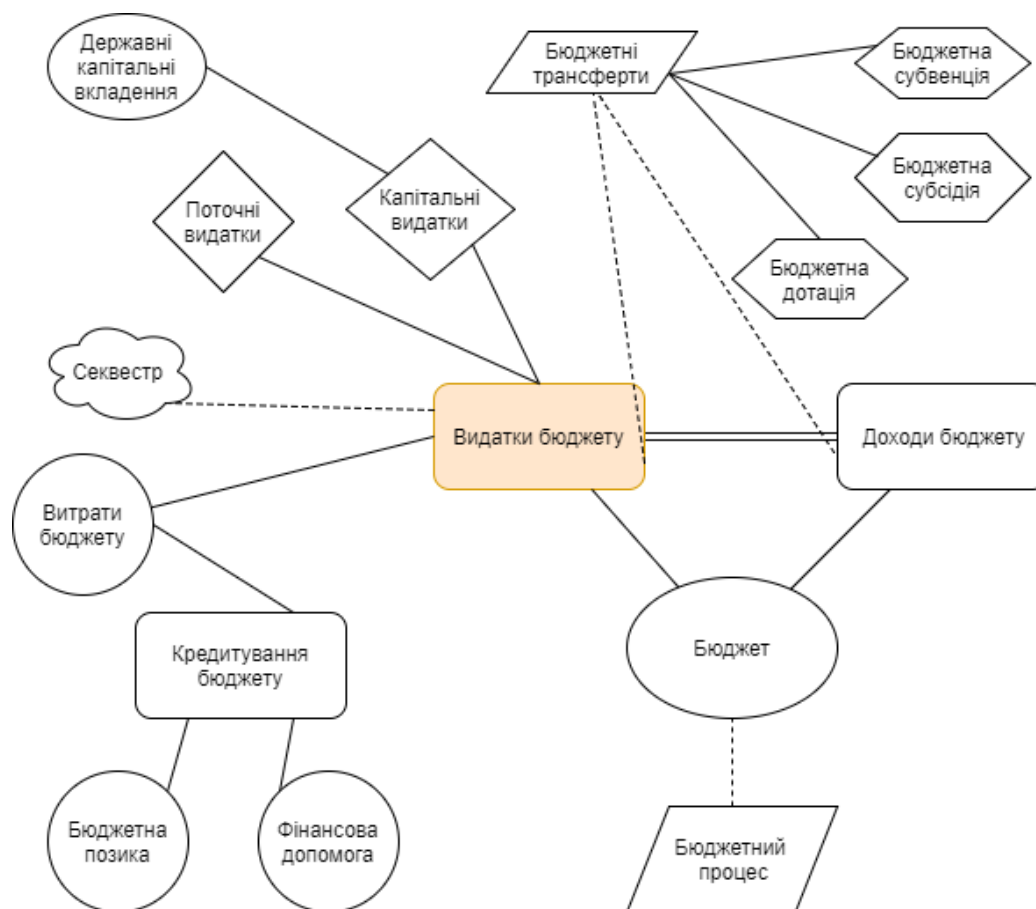

Рис. 1.5. Категорії, що характеризують об'єкт дослідження

Таблиця 1.2.

Ключові поняття і терміни

Терміни і поняття	Визначення терміну / поняття	Джерело (автор, назва джерела, реквізити видання, номер сторінки)
1	2	3
Бюджетна класифікація	Єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів	Бюджетний кодекс України
Бюджетна програма	Сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій	Бюджетний кодекс України
Бюджетне асигнування	Повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження	Бюджетний кодекс України
Бюджетне зобов'язання	Будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому	Бюджетний кодекс України
Бюджетне призначення	Повноваження головного розпорядника бюджетних коштів, надане цим Кодексом, законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), яке має кількісні, часові і цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування;	Бюджетний кодекс України
Бюджетний запит	Документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідним обґрунтуванням щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступні бюджетні періоди	Бюджетний кодекс України
Бюджетний процес	Регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а	Бюджетний кодекс України

	також контролю за дотриманням бюджетного законодавства	
Бюджетні кошти (кошти бюджету)	Належні відповідно до законодавства надходження бюджету та витрати бюджету	Бюджетний кодекс України
Бюджетні установи	Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими	Бюджетний кодекс України
Видатки бюджету	Кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом	Бюджетний кодекс України
Витрати	Видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів	Бюджетний кодекс України
Державний борг	Загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення;	Бюджетний кодекс України
Державні видатки	грошові відносини, що складаються при використанні централізованих і децентралізованих фондів грошових ресурсів держави з метою фінансування витрат розширеного відтворення, задоволення інших суспільних потреб	Біла О. Г. Фінанси : навчальний посібник/ О. Г. Біла, І. Р. Чуй; Мін-во освіти і науки України. – Львів: Магнолія 2006, 2010. – 390 с. – ISBN 978-617-574-005-7.
Державні видатки	сукупність фінансових відносин із приводу використання державних фондів грошових ресурсів із метою фінансування соціально-економічного розвитку держави	Фінанси: підручник/ ред.: С. І. Юрій, В. М. Федосов. – К.: Знання, 2008. – 611 с. – ISBN 978-966-346-477-0.
Державні видатки	сума коштів, що витрачається державою в процесі здійснення її фінансової діяльності. Відповідно до рівня розміщення державних доходів вони також поділяються на централізовані (з бюджету і фондів цільового призначення) і децентралізовані	Опарін В. М. Фінанси. (Загальна теорія): навчальний посібник/ В. М. Опарін; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: [Б. В.], 2002. – 240 с. – ISBN 966-574-285-X.

Видатки державного бюджету	Економічні відносини, що виникають у зв'язку з розподілом фонду коштів держави і його використанням за галузевим, цільовим і територіальним призначенням. Це визначення є також неповноцінним, хоча визначає територіальне призначення	Азаров М.Я. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: [у 6 т.] / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, О.І. Амоша / Редкол.: М.Я. Азаров (голова) [та ін.]. – К.: НДФІ, 2004. – Т. 4: Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі. – 2004. – 368 с.
Дефіцит бюджету	Перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету);	Бюджетний кодекс України
Закон про Державний бюджет України	Закон, який затверджує Державний бюджет України та містить положення щодо забезпечення його виконання протягом бюджетного періоду	Бюджетний кодекс України
Захищені видатки бюджету	Видатки загального фонду бюджету, обсяг яких не може змінюватися при здійсненні скорочення затверджених бюджетних призначень.	Бюджетний кодекс України
Капітальні видатки	Видатки, які спрямовуються на придбання основного капіталу (обладнання і предметів довгострокового користування), необоротних активів (у тому числі землі, нематеріальних активів тощо), на будівництво (придбання), ремонт, модернізацію, реконструкцію та реставрацію (у тому числі житла (приміщень), інших об'єктів), на створення державних запасів і резервів; на придбання капітальних активів; невідплатні платежі, компенсацію втрат, пов'язаних з пошкодженням основного капіталу	Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету
Кошторис	Основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень	Бюджетний кодекс України

Кредитування бюджету	Операції з надання коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок чого виникають зобов'язання перед бюджетом (надання кредитів з бюджету), та операції з повернення таких коштів до бюджету (повернення кредитів до бюджету).	Бюджетний кодекс України
Міжбюджетні трансферти	Кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого	Бюджетний кодекс України
Паспорт бюджетної програми	Документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України	Бюджетний кодекс України
Поточні видатки	Видатки, які спрямовуються на виконання бюджетних програм та забезпечують поточне функціонування бюджетних установ, проведення досліджень, розробок, заходів та надання поточних трансфертів.	Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету
Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі	Метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу	Бюджетний кодекс України
Управління бюджетними коштами	Сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, пов'язаних з формуванням та використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного і цільового використання бюджетних коштів	Бюджетний кодекс України
Фінансування бюджету	Надходження та витрати бюджету, пов'язані із зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету	Бюджетний кодекс України

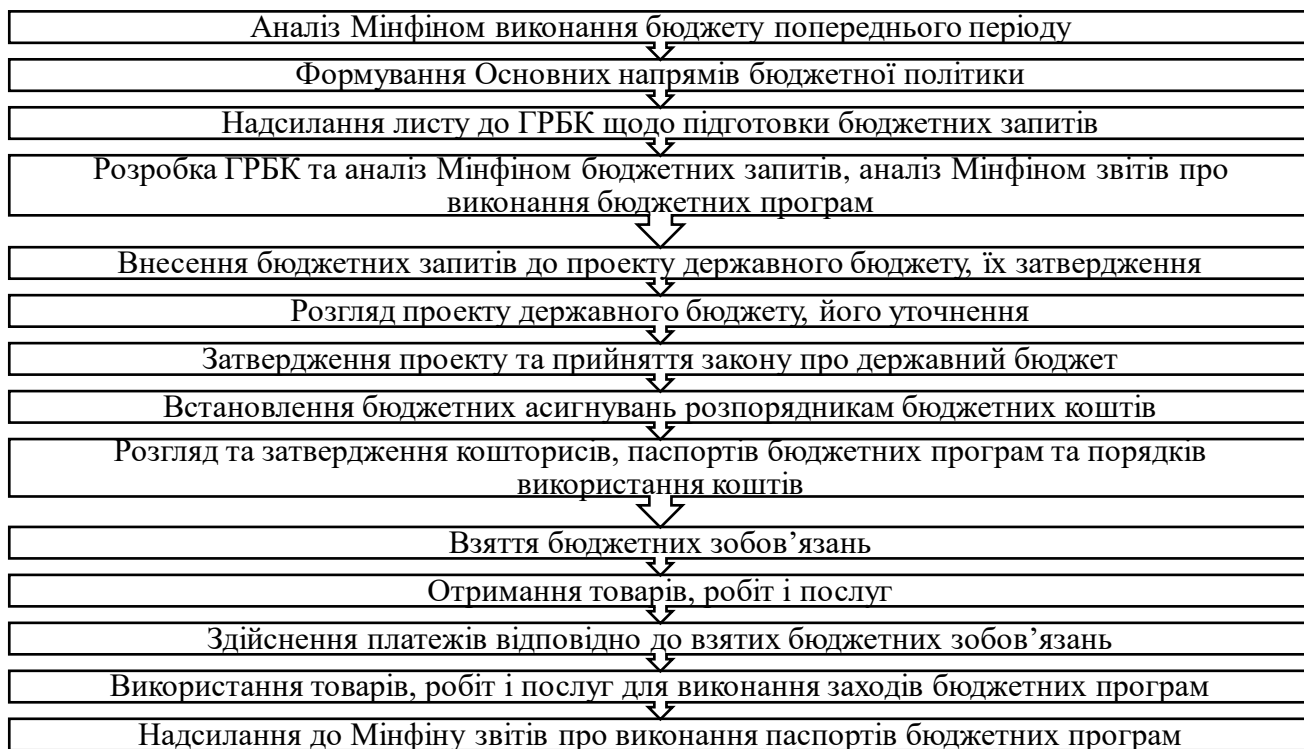

Рис. 1.6. Етапи формування та виконання бюджету за видатками

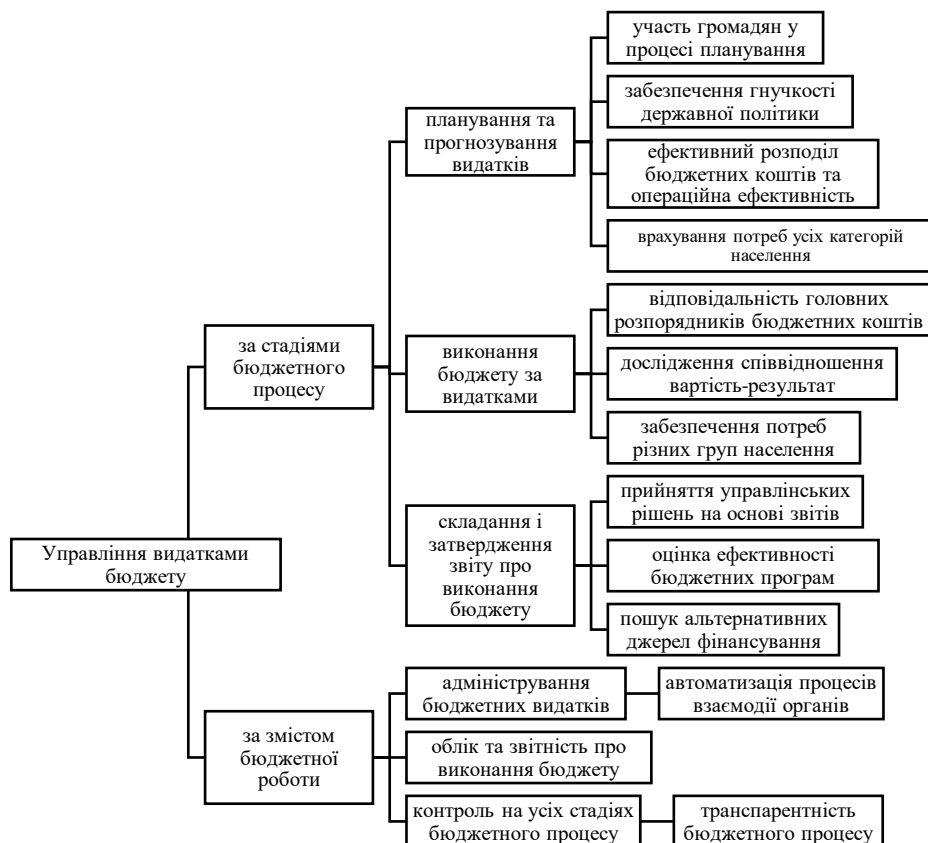

Рис. 1.7. Розумне управління видатками бюджету

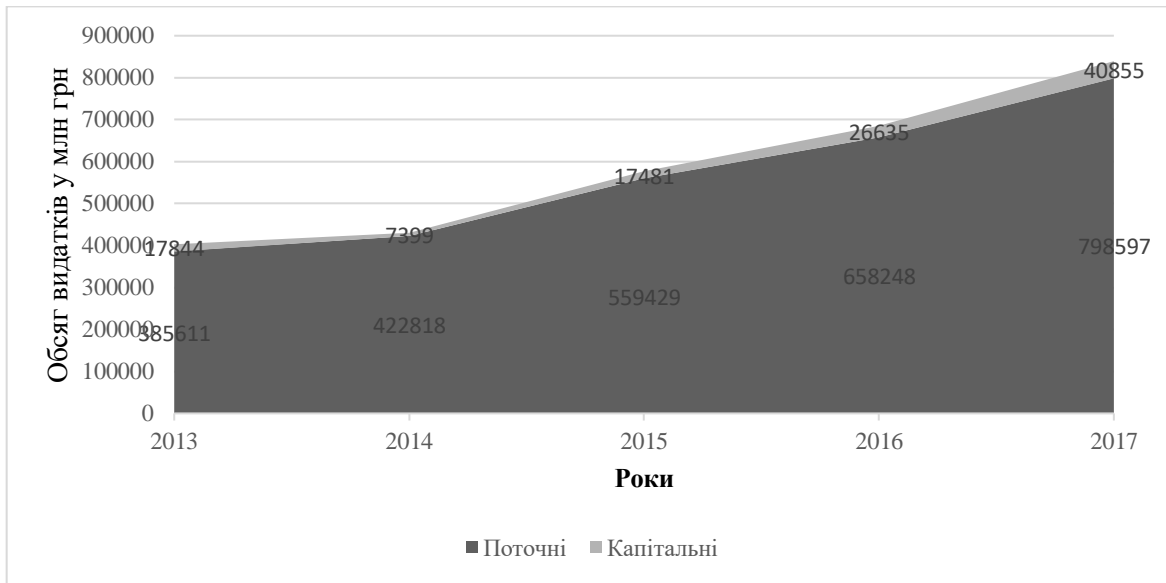

Рис. 2.1. Динаміка обсягу видатків Державного бюджету за економічною класифікацією у 2013-2017 роках у млн грн
Джерело: складено автором на основі [56]

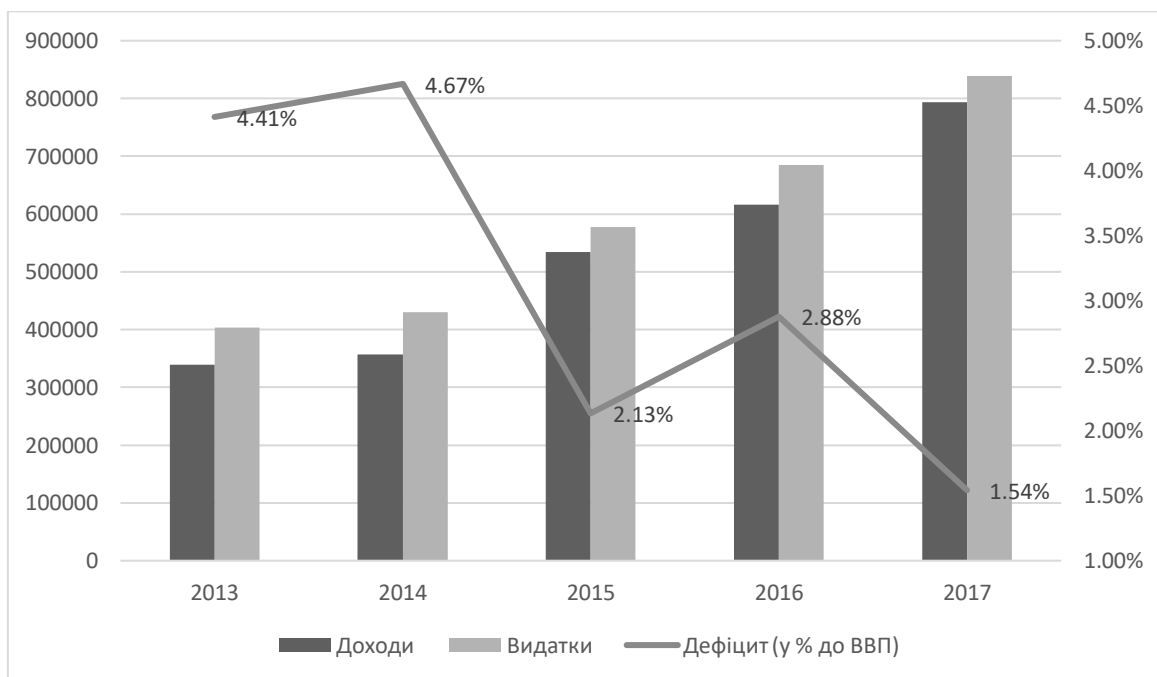

Рис. 2.2. Динаміка обсягу доходів, видатків (у млн грн) та дефіциту Державного бюджету (у % до ВВП) за 2013-2017 роки
Джерело: складено автором на основі [56]

Таблиця 2.1.

Місце України у міжнародних рейтингах (за 2013-2017 роки)

Індекс	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6
Глобальний індекс інновацій	71/142	63/143	64/141	56/128	50/127
Індекс економічної свободи	155/178	162/178	162/178	166/180	150/180
Індекс конкурентноспроможності	84/148	76/144	79/144	85/140	81/137
Індекс легкості ведення бізнесу (DB)	112/189	96/189	83/189	80/190	76/190
Standard & Poor's	B-	CCC-	CCC+	B-	B-
Moody's	Сaa1	Сaa3	Сaa3	Сaa3	Сaa2
Fitch Ratings	B-	CCC	CC	CCC	B-
Global Open Data Index	-	-	54	24	31
Індекс сприйняття корупції	144/177	142/175	130/168	131/176	130/180
Індекс людського розвитку	83/187 0,743	81/188 0,748	84/188 0,743	84/187 0,746	88/189 0,751

Джерело: складено автором на основі [46-55]

Таблиця 2.2.

Динаміка критеріїв конвергенції та пов'язаних з ними показників

Роки	Показники						
	Доходи у млн грн (факт)	Обсяг видатків у млн грн (план)	Обсяг видатків у млн грн (факт)	Темп приросту фактичного обсягу видатків	Показник планового завдання	Дефіцит у % до ВВП	Державний борг у % до ВВП
1	2	3	4	5	6	7	8
2013	339 226	432 930	403 456	2%	1,09	4,41%	40.1%
2014	357 084	461 161	430 217	6,6%	1,14	4,67%	70.2%
2015	534 694	599 472	576 911	34%	1,39	2,13%	79.4%
2016	616 283	708 578	684 883	18,7%	1,23	2,88%	81.0%
2017	793 441	870 490	839 453	22,6%	1,27	1,54%	71.8%

Джерело: складено автором на основі [56-58]

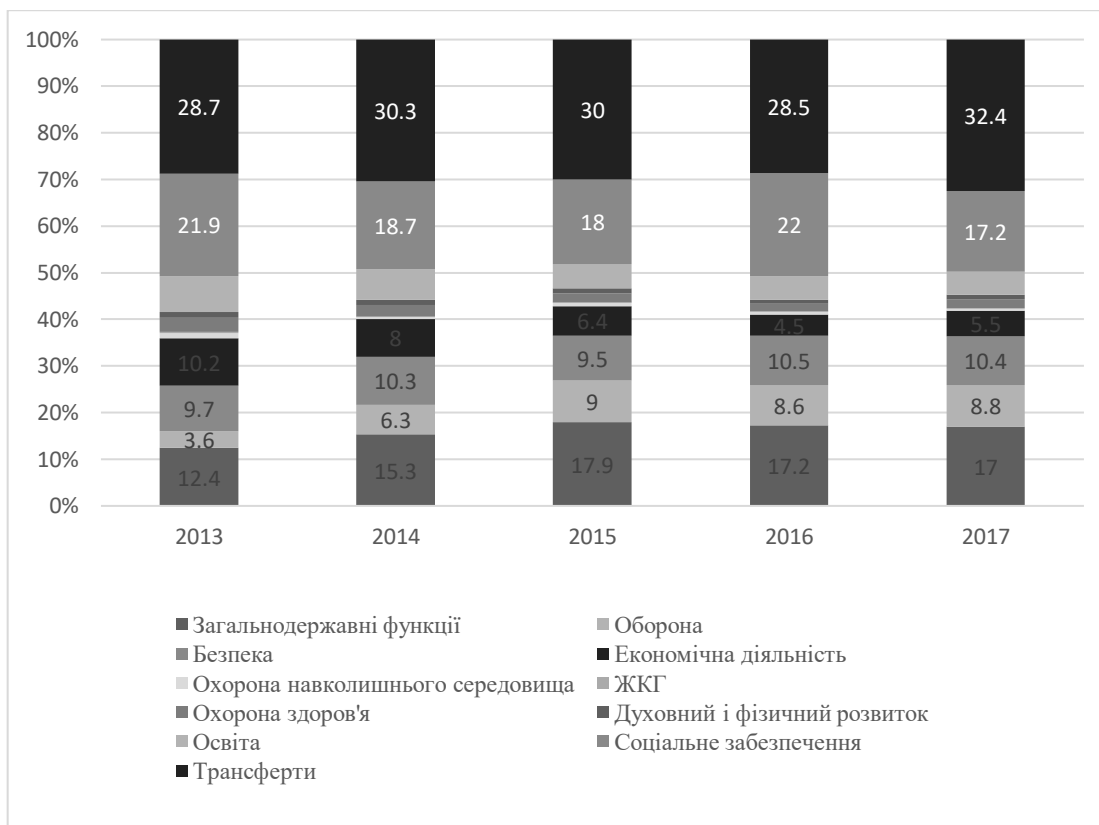

Рис. 2.3. Структура видатків Державного бюджету за функціональною класифікацією у 2013-2017 роках

Джерело: складено автором на основі [56]

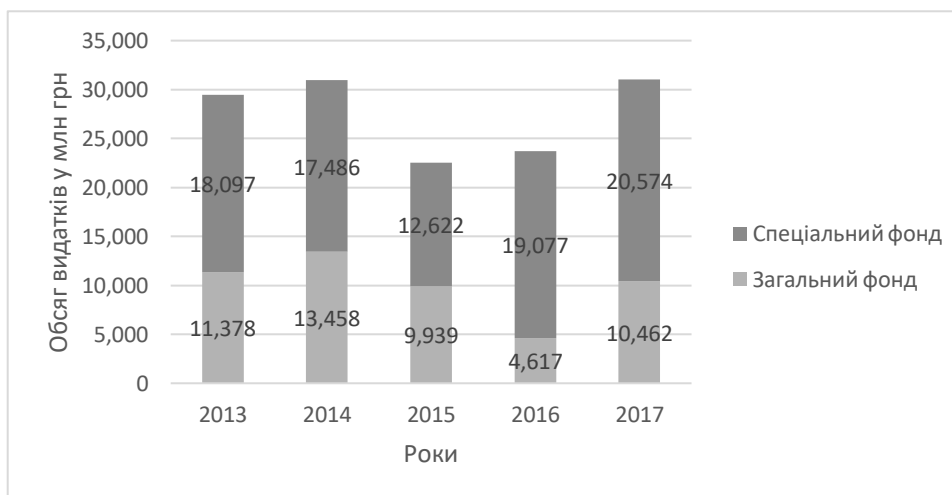

Рис. 2.4. Недовиконання видаткової частини Державного бюджету за 2013-2017 роки в розрізі фондів (у млн грн)

Джерело: складено автором на основі [56]

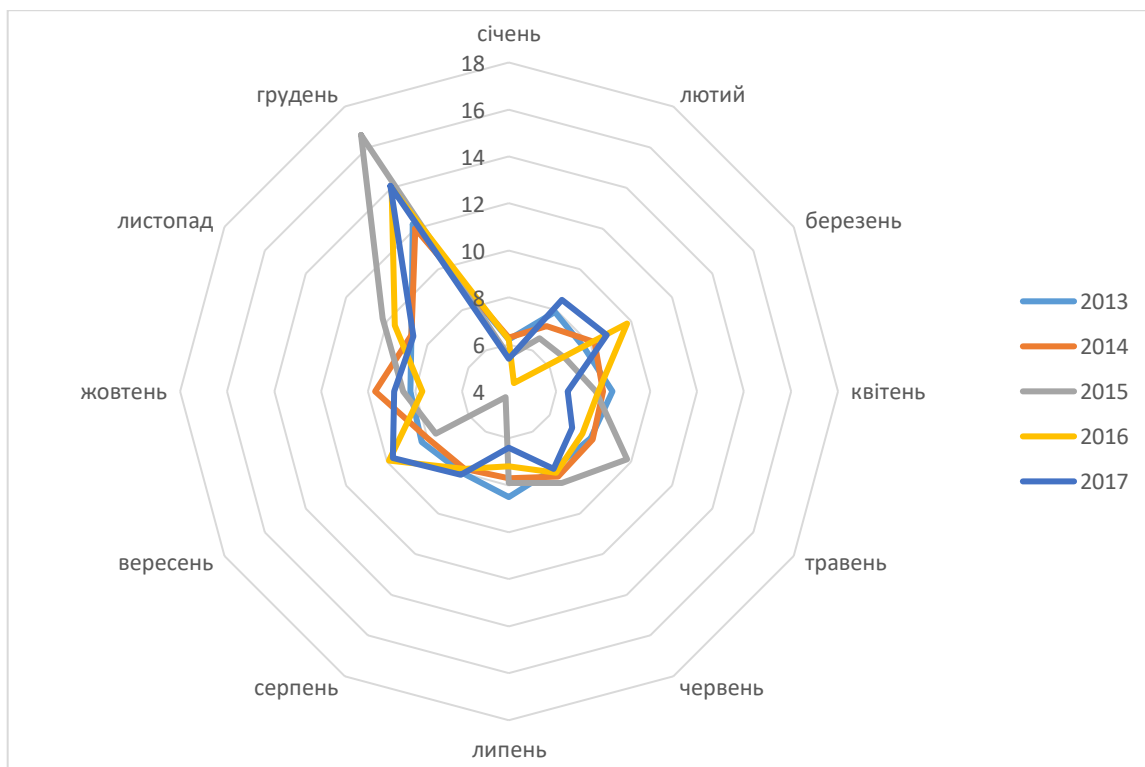

Рис. 2.5 Розподіл видатків Державного бюджету по місяцях за 2013-2017 роки (у відсотках до загальної суми)

Джерело: складено автором на основі [24-28, 56] *Error! Bookmark not defined.*

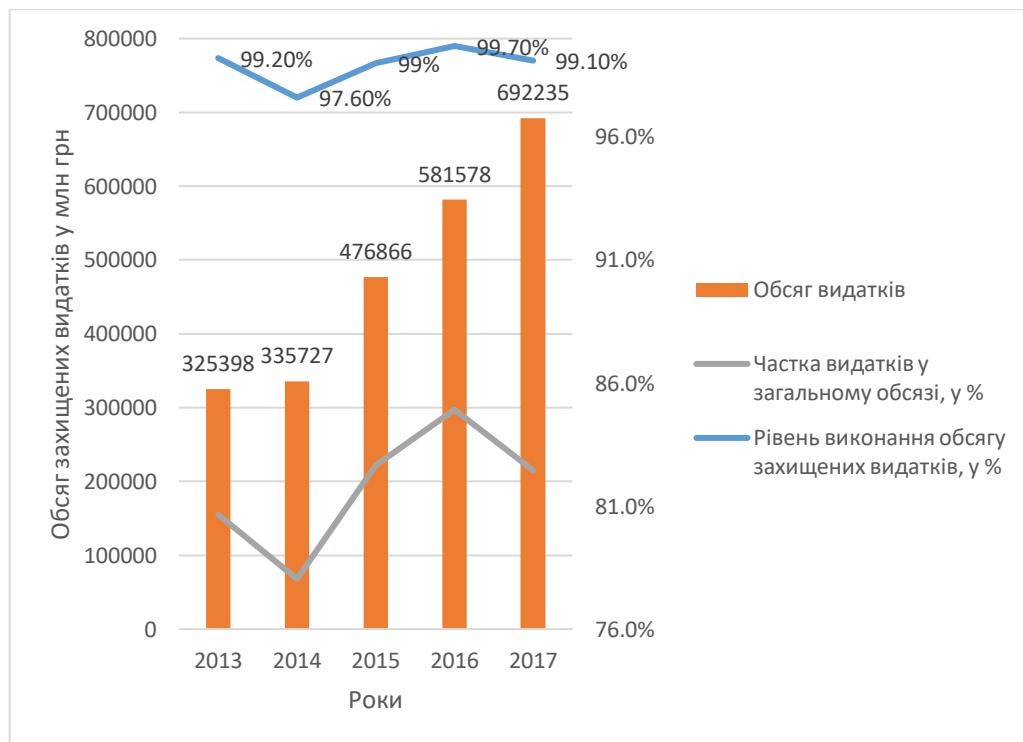

Рис. 2.6. Динаміка обсягу захищених видатків, їх частки та рівня виконання за 2013-2017 роки у млн гривень та у %

Джерело: складено автором на основі [56-58]

Таблиця 2.3.

Рівень бюджетної безпеки в Україні за 2013-2017 роки (за Методикою Міністерства економічного розвитку і торгівлі)

Показник	Роки						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (план)	2019 (прогноз)
1	2	3	4	5	6	7	8
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків	-4.45%	-4.98%	-2.28%	-2.94%	-1.60%	-2,4%	-2,3%
Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП	0,05	-0,23	-0,11	0,13	0,12	-	-
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків	30.43	29.11	32.94	32.84	34.09	39,8	42
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків	33,24	47,27	93,71	33,62	59,74	33,32	41,4
Бюджетна безпека (інтегральний показник), у %	55,30%	53,63%	65,7%	67,4%	63,74%	~60-65%	~60-65%

Джерело: складено автором на основі [8, 56-58]

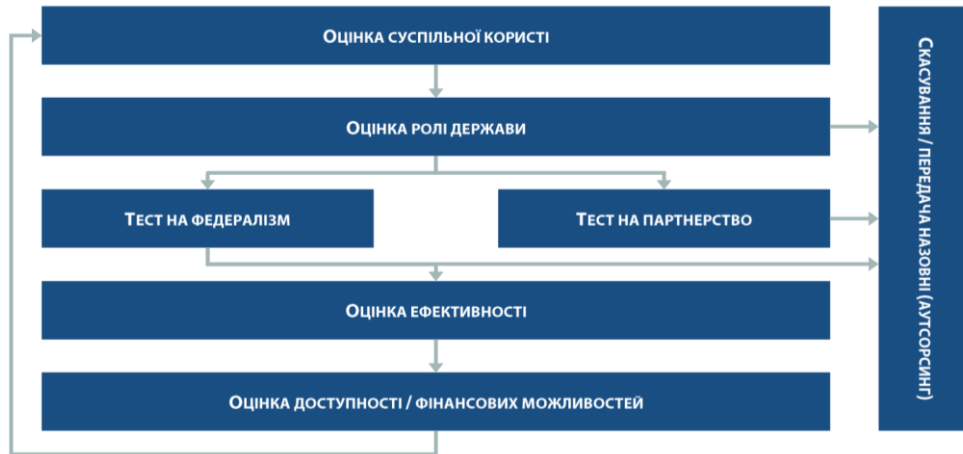

Рис. 3.1. Алгоритм перегляду державних видатків за окремими напрямками за канадською технологією

Дані про виконання планових показників видаткової частини Державного бюджету України у розрізі функціональної класифікації в період 2013 – 2017 років у млн грн

	Роки														
	2013			2014			2015			2016			2017		
	План	Факт	відхня, %	План	Факт	відхня, %	План	Факт	відхня, %	План	Факт	відхня, %	План	Факт	відхня, %
Загальнодержавні функції	52 527	50 101	-4,62%	68 477	65 825	-3,87%	106 047	103 116	-2,76%	121 952	118 049	-3,20%	147 019	142 492	-3,08%
Оборона	16 160	14 843	-8,15%	28 760	27 363	-4,86%	54 570	52 005	-4,70%	66 696	59 350	-11,01%	77 832	74 346	-4,48%
Громадський порядок, безпека та судова влада	41 282	39 190	-5,07%	46 649	44 619	-4,35%	55 810	54 643	-2,09%	72 525	71 670	-1,18%	92 082	87 850	-4,60%
Економічна діяльність	50 088	41 299	-17,55%	39 377	34 410	-12,61%	43 516	37 135	-14,66%	35 932	31 422	-12,55%	51 656	47 000	-9,01%
Охорона навколишнього природного середовища	8 285	4 595	-44,54%	3 847	2 597	-32,49%	4 705	4 052	-13,88%	5 353	4 771	-10,87%	5 247	4 739	-9,68%
Житлово-комунальне господарство	127	96	-24,41%	149	111	-25,50%	493	21	-95,74%	38	12	-68,42%	38	16	-57,89%
Охорона здоров'я	14 052	12 879	-8,35%	11 251	10 580	-5,96%	12 657	11 450	-9,54%	12 816	12 464	-2,75%	17 328	16 729	-3,46%
Духовний та фізичний розвиток	5 531	5 111	-7,59%	5 457	4 872	-10,72%	7 605	6 619	-12,97%	5 058	4 958	-1,98%	8 216	7 898	-3,87%
Освіта	33 580	30 943	-7,85%	32 225	28 677	-11,01%	33 281	30 185	-9,30%	38 946	34 826	-10,58%	46 695	41 297	-11,56%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	89 328	88 547	-0,87%	87 375	80 558	-7,80%	104 381	103 700	-0,65%	152 513	151 961	-0,36%	145 147	144 478	-0,46%
Видатки (без трансфертів)	310 965	287 607	-7,51%	323 572	299 616	-7,40%	423 068	402 931	-4,76%	511 835	489 488	-4,37%	591 265	566 850	-4,13%
Трансферти	121 965	115 848	-5,02%	137 588	130 600	-5,08%	176 403	173 979	-1,37%	196 743	195 395	-0,69%	279 224	272 602	-2,37%
Загальний обсяг видатків	432 930	403 456	-6,81%	461 161	430 217	-6,71%	599 472	576 911	-3,76%	708 578	684 883	-3,34%	870 490	839 453	-3,57%

Джерело: складено автором на основі [56]

Додаток 5

Дані про виконання планових показників Державного бюджету України у розрізі економічної класифікації у період 2013 – 2017 рр. у млн грн

Показники	Рік														
	2013			2014			2015			2016			2017		
	План	Виконано	Відсоток від-ня від плану	План	Виконано	Відсоток від-ня від плану	План	Виконано	Відсоток від-ня від плану	План	Виконано	Відсоток від-ня від плану	План	Виконано	Відсоток від-ня від плану
<i>Всього видатків</i>	432930,9	403456,1	-6,81	461 161,18	430 217,78	-6,71%	599 472,40	576 911,41	-3,76%	708 578	684 883	-3,34%	870 490	839 453	-3,57%
Поточні видатки	403147,4	385611,9	-4,35	444 949,33	422 818,17	-4,97%	573 516,39	559 429,43	-2,46%	672 516	658 248	-2,12%	817 556	798 597	-2,32%
Видатки на товари і послуги	70803,7	61325,8	-13,39	72 682,24	65 431,56	-9,98%	94 689,68	87 324,12	-7,78%	107 797	95 827	-11,10%	132 743	122 111	-8,01%
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	64608,6	64313,7	-0,46	69982,25	69283,76	-1,00%	80 793,70	79 854,64	-1,16%	105 756	105 351	-0,38%	137 167	134 779	-1,74%
Видатки на відрядження	-	-	-	1 374,40	1 227,92	-10,66%	2 145,91	1 907,66	-11,10%	2 498	2 346	-6,08%	3 301	3 058	-7,36%
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	5629,4	5330,3	-5,31	5 065,35	4 613,89	-8,91%	5 892,67	5 578,28	-5,34%	6 767	6 472	-4,36%	8 180	7 771	-5,00%
Видатки та заходи спеціального призначення	1852,8	1131,4	-38,94	7 352,72	6 962,25	-5,31%	15 265,87	13 933,65	-8,73%	16 301	11 911	-26,93%	22 032	19 541	-11,31%
Дослідження і розробки окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	44263,2	39083,1	-11,70	38 257,74	34 522,24	-9,76%	41 508,92	37 536,31	-9,57%	49 230	43 565	-11,51%	61 121	55 625	-8,99%
<i>Обслуговування боргових зобов'язань</i>	35226,9	34409,3	-2,32	51 582,51	51 018,25	-1,09%	88 367,93	86 808,35	-1,76%	97 962	97 374	-0,60%	111 618	111 480	-0,12%
Субсидії і поточні трансферти	138430,4	132826,8	-4,05	153 599,20	146 816,68	-4,42%	186 467,31	183 093,62	-1,81%	200 410	199 606	-0,40%	279 537	274 740	-1,72%
Соціальне забезпечення	88535,5	88404,2	-0,15	87 919,43	81 491,98	-7,31%	104 434,89	104 051,66	-0,37%	153 483	153 282	-0,13%	149 550	148 982	-0,38%
Виплата пенсій і допомоги	84508,9	84505,8	0,00	83 076,63	77 148,87	-7,14%	95 928,34	95 882,17	-0,05%	143 775	143 764	-0,01%	134 651	134 649	0,00%
Стипендії	294,9	294,2	-0,24	282,22	274,35	-2,79%	46,21	43,31	-6,27%	48	44	-8,33%	4 338	3 932	-9,36%

Інші виплати населенню	3731,7	3604,2	-3,42	4 560,58	4 068,75	-10,78%	8 460,35	8 126,18	-3,95%	9 660	9 473	-1,94%	10 560	10 400	-1,52%
Інші поточні видатки	5542,3	4332,1	-21,84	9 183,70	8 775,94	-4,44%	18 762,87	18 297,04	-2,48%	7 106	6 806	-4,22%	6 938	6 503	-6,27%
Капітальні видатки	29584,1	17844,2	-39,68	14 820,24	7 399,61	-50,07%	25 369,57	17 481,98	-31,09%	36 031	26 635	-26,08%	52 900	40 855	-22,77%
Придбання основного капіталу	11130,3	7124,5	-35,99	7 301,36	4 579,61	-37,28%	14 697,04	11 619,83	-20,94%	19 665	15 044	-23,50%	24 604	18 532	-24,68%
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	4602,4	3681,3	-20,01	3 229,62	2 720,00	-15,78%	5 264,08	4 602,31	-12,57%	11 056	9 139	-17,34%	10 286	7 620	-25,92%
Капітальне будівництво (придбання)	2225,3	1105,2	-50,33	1 404,69	730,55	-47,99%	3 718,84	2 613,68	-29,72%	3 246	2 400	-26,06%	6 667	4 714	-29,29%
Капітальний ремонт	1155,6	705,0	-38,99	420,99	235,58	-44,04%	812,20	678,11	-16,51%	1 311	1 135	-13,42%	2 652	2 196	-17,19%
Реконструкція та реставрація	2589,8	1236,3	-52,26	1 144,43	451,96	-60,51%	2 725,81	2 111,76	-22,53%	2 576	1 963	-23,80%	3 423	2 726	-20,36%
Створення державних запасів і резервів	246,9	145,6	-41,03	619,04	9,26	-98,50%	847,21	332,50	-60,75%	1 051	106	-89,91%	634	527	-16,88%
Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	13571,1	7947,8	-41,44	4 296,58	1 693,85	-60,58%	6 988,48	3 066,58	-56,12%	9 345	5 602	-40,05%	11 223	7 784	-30,64%
Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів	4452,0	2620,6	-41,14	3 131,22	1 086,11	-65,31%	3 499,59	2 632,53	-24,78%	6 672	5 729	-14,13%	16 844	14 339	-14,87%
Капітальні трансферти населенню	430,7	151,3	-64,87	91,08	40,04	-56,04%	184,47	163,04	-11,61%	347	258	-25,65%	108	81	-25,00%
Нерозподілені видатки	199,4	-	-	1 391,61	-	-	586,44	-	-	31	-	-	32	-	-

Джерело: складено автором на основі [56]

Додаток 6

Дані про виконання планових показників видаткової частини Державного бюджету в розрізі головних розпорядників бюджетних коштів за 2013-2017 роки

ГРБК	Роки														
	2013			2014			2015			2016			2017		
	План	Факт	Відх-ня, %	План	Факт	Відх-ня, %	План	Факт	Відх-ня, %	План	Факт	Відх-ня, %	План	Факт	Відх-ня, %
Апарат Верховної Ради України	913,7	894,3	-2,12%	756,00	663,00	-12,30%	703,00	672,00	-4,41%	941,00	828,00	-12,01%	1 233,00	1 132,00	-8,19%
Державне управління справами	1346,5	1278,3	-5,06%	1 070,00	1 020,00	-4,67%	1 182,00	1 157,00	-2,12%	1 422,00	1 394,00	-1,97%	2 439,00	2 295,00	-5,90%
Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату КМУ	337,7	282,5	-16,35%	264,00	249,00	-5,68%	287,00	274,00	-4,53%	323,00	303,00	-6,19%	1 301,00	1 118,00	-14,07%
Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату КМУ (загальнодержавні витрати)	-	-	-	-	-	-	295,00	-	-	54,00	-	-	10,00	-	-
Державна судова адміністрація України	4589	4197	-8,54%	4 795,00	4 508,00	-5,99%	4 621,00	4 580,00	-0,89%	6 602,00	6 491,00	-1,68%	9 671,00	8 714,00	-9,90%
Верховний Суд України	115,5	114,1	-1,21%	109,00	97,00	-11,01%	106,90	106,30	-0,56%	128,30	126,10	-1,71%	1 012,00	234,00	-76,88%
Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ	161,7	154,1	-4,70%	131,00	116,00	-11,45%	119,00	116,00	-2,52%	148,00	138,00	-6,76%	162,00	153,00	-5,56%
Вищий господарський суд України	240,7	129,6	-46,16%	169,00	122,00	-27,81%	139,00	113,00	-18,71%	128,00	121,00	-5,47%	154,00	141,00	-8,44%
Вищий адміністративний суд України	106,6	102,05	-4,27%	103,00	95,00	-7,77%	98,00	95,00	-3,06%	122,00	120,00	-1,64%	151,00	137,00	-9,27%
Конституційний Суд України	68,9	63,3	-8,13%	61,00	57,00	-6,56%	59,20	59,03	-0,29%	99,90	99,16	-0,74%	173,20	148,56	-14,23%
Генеральна прокуратура України	3556,8	3556,5	-0,01%	3 023,69	2 810,60	-7,05%	2 986,80	2 982,49	-0,14%	3 340,20	3 124,61	-6,45%	5 862,83	5 656,88	-3,51%
Міністерство внутрішніх справ України	16426	15837	-3,59%	24 825,00	24 235,00	-2,38%	36 891,00	36 451,00	-1,19%	52 110,00	50 322,00	-3,43%	59 548,00	58 762,00	-1,32%
Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	16113	15741	-2,31%	10 485,00	9 859,00	-5,97%	2 587,78	2 442,30	-5,62%	2 916,93	2 781,20	-4,65%	3 562,29	3 263,79	-8,38%

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	1976	1315	-33,45%	2 352,29	1 054,14	-55,19%	1 954,26	1 349,37	-30,95%	3 364,78	1 276,23	-62,07%	3 397,19	2 692,10	-20,76%
Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (загальнодержавні витрати)	196	30	-84,69%	24,50	22,93	-6,41%	27,45	26,66	-2,88%	27,99	26,92	-3,82%	38,31	37,29	-2,66%
Міністерство закордонних справ України	1191	1103	-7,39%	1 304,83	1 207,94	-7,43%	2 719,18	2 413,42	-11,24%	3 069,51	2 809,48	-8,47%	4 099,69	3 609,06	-11,97%
Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10,62	10,49	-1,22%	44,59	38,54	-13,57%
Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб (загальнодержавні витрати)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17,00	16,79	-1,22%
Державний комітет телебачення і радіомовлення України	1106	1001	-9,49%	900,55	783,82	-12,96%	966,53	941,05	-2,64%	1 333,89	1 325,40	-0,64%	1 640,08	1 623,23	-1,03%
Міністерство культури України	2665	2472	-7,24%	2 427,06	2 215,01	-8,74%	2 577,60	2 426,02	-5,88%	2 774,80	2 655,42	-4,30%	4 435,49	4 213,37	-5,01%
Міністерство культури України (загальнодержавні витрати)	134	75	-44,03%	5,00	0,05	-99,08%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Державне агентство лісових ресурсів України	719	644	-10,43%	517,55	498,54	-3,67%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Міністерство оборони України	15227	13935	-8,48%	27 763,62	26 509,99	-4,52%	49 778,17	49 084,32	-1,39%	62 087,61	58 099,16	-6,42%	72 262,42	68 858,78	-4,71%
Міністерство освіти і науки України	25823	23847	-7,65%	24 293,30	21 893,39	-9,88%	26 446,85	24 844,28	-6,06%	30 211,81	28 253,02	-6,48%	35 618,21	32 673,41	-8,27%
Міністерство освіти і науки України (загальнодержавні витрати)	-	-	-	-	-	-	49 573,13	49 571,36	0,00%	44 562,49	44 552,76	-0,02%	52 647,77	51 635,81	-1,92%
Міністерство охорони здоров'я України	10733	9774	-8,94%	9 894,87	8 648,78	-12,59%	13 289,36	10 934,87	-17,72%	14 590,02	12 249,06	-16,04%	19 600,50	16 823,75	-14,17%
Міністерство охорони здоров'я України (загальнодержавні витрати)	851	734	-13,75%	286,86	257,55	-10,21%	46 508,73	46 382,29	-0,27%	44 770,39	44 767,99	-0,01%	58 727,07	57 969,27	-1,29%
Міністерство екології та природних ресурсів України	6018	4326	-28,12%	4 672,57	3 586,36	-23,25%	6 228,09	5 558,98	-10,74%	7 118,36	6 455,65	-9,31%	8 094,58	7 488,15	-7,49%
Міністерство соціальної політики України	88763	88372	-0,44%	87 136,28	80 659,11	-7,43%	105 367,23	104 831,09	-0,51%	151 608,54	151 162,12	-0,29%	144 606,85	144 040,19	-0,39%

Міністерство соціальної політики України (загальнодержавні витрати)	486	460	-5,35%	556,81	510,51	-8,31%	967,84	885,47	-8,51%	1 093,13	1 033,59	-5,45%	1 553,00	1 494,66	-3,76%
Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном	118	87	-26,27%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України	1788	1341	-25,00%	548,61	369,61	-32,63%	2 504,09	1 362,90	-45,57%	2 062,90	1 917,29	-7,06%	2 445,71	1 550,92	-36,59%
Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (загальнодержавні витрати)	5 829	2 351	-59,67%	14 201,48	12 423,08	-12,52%	6 000,31	5 034,76	-16,09%	4 465,89	3 737,44	-16,31%	15 282,50	12 247,97	-19,86%
Міністерство аграрної політики та продовольства України	9 062	7 193	-20,62%	6 606,99	5 501,31	-16,73%	2 605,55	2 123,73	-18,49%	2 372,31	2 188,81	-7,74%	9 726,65	9 039,41	-7,07%
Міністерство інфраструктури України	1 676	1 597	-4,71%	1 638,56	1 546,66	-5,61%	4 404,37	3 475,74	-21,08%	969,55	608,47	-37,24%	1 885,17	1 102,55	-41,51%
Державне агентство автомобільних доріг України	17 432	13 705	-21,38%	15 586,47	14 249,76	-8,58%	25 259,33	22 909,53	-9,30%	16 132,91	15 090,82	-6,46%	20 832,40	20 165,03	-3,20%
Державне агентство автомобільних доріг України (загальнодержавні витрати)	2 390	1 766	-26,11%	2 542,20	1 395,57	-45,10%	100,00	99,21	-0,79%	-	-	-	-	-	-
Міністерство надзвичайних ситуацій України	564	432	-23,40%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Міністерство доходів і зборів України (ДФС)	6 100	5 976	-2,03%	5 727,16	5 467,66	-4,53%	5 425,41	5 097,96	-6,04%	-	-	-	-	-	-
Міністерство молоді та спорту України	971	945	-2,68%	838,23	667,17	-20,41%	5 425,41	5 097,96	-6,04%	1 433,58	1 391,04	-2,97%	2 127,30	2 103,42	-1,12%
Міністерство молоді та спорту України (загальнодержавні витрати)	35,78	35,76	-0,06%	-	-	-	100,00	99,48	-0,52%	-	-	-	-	-	-
Міністерство фінансів України	34872	33842	-2,95%	1 417,48	1 325,43	-6,49%	1 870,21	1 829,17	-2,19%	8 870,74	8 384,28	-5,48%	13 729,40	11 829,76	-13,84%
Міністерство фінансів України (загальнодержавні витрати)	114034	110812	-2,83%	169 981,47	163 982,84	-3,53%	164 212,08	157 719,80	-3,95%	203 377,52	200 059,23	-1,63%	265 766,30	262 754,21	-1,13%
Міністерство юстиції України	5 877	5 332	-9,27%	5 693,89	5 059,24	-11,15%	7 268,97	6 734,44	-7,35%	7 096,49	6 951,32	-2,05%	10 167,43	9 640,29	-5,18%

Державна служба України з надзвичайних ситуацій	4 107	4 008	-2,41%	4 225,04	4 113,26	-2,65%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Міністерство інформаційної політики України	-	-	-	-	-	-	135,89	135,01	-0,65%	113,04	112,42	-0,55%	261,90	245,02	-6,44%
Державна інспекція ядерного регулювання України	24,255	24,085	-0,70%	23,10	23,02	-0,35%	23,58	23,48	-0,40%	25,74	25,72	-0,07%	50,89	50,72	-0,33%
Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України	-	-	-	122,00	117,57	-3,63%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Адміністрація Державної прикордонної служби України	2 739	2 556	-6,68%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг	28,559	28,102	-1,60%	26,68	25,49	-4,46%	25,88	25,17	-2,73%	27,35	26,96	-1,45%	62,04	61,73	-0,50%
Державна служба України з контролю за наркотиками	11,74	8,83	-24,83%	6,40	6,21	-3,04%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації	35,57	34,40	-3,30%	32,56	31,75	-2,48%	32,84	30,95	-5,76%	31,66	30,93	-2,31%	61,56	60,11	-2,36%
Головне управління розвідки Міністерства оборони України	499,95	497,42	-0,51%	670,66	669,71	-0,14%	914,82	913,31	-0,17%	1 462,66	1 361,46	-6,92%	1 553,52	1 552,19	-0,09%
Вища рада правосуддя (юстиції)	39,07	38,87	-0,51%	19,10	16,84	-11,86%	21,57	21,22	-1,63%	31,58	31,47	-0,35%	283,30	131,49	-53,58%
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	20,17	19,94	-1,14%	21,51	21,48	-0,14%	29,07	28,69	-1,33%	30,77	30,72	-0,18%	51,35	51,30	-0,10%
Антимонопольний комітет України	75,51	73,48	-2,69%	53,94	52,58	-2,52%	65,16	64,83	-0,50%	74,46	73,49	-1,31%	146,11	141,80	-2,95%
Національне агентство України з питань державної служби	73,36	63,29	-13,73%	43,31	41,24	-4,79%	48,74	43,12	-11,53%	76,96	70,84	-7,95%	128,40	118,25	-7,90%
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	48,71	44,03	-9,61%	42,63	40,99	-3,85%	43,04	42,30	-1,72%	53,42	53,11	-0,59%	86,98	83,79	-3,66%
Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України	671,46	558,97	-16,75%	22,21	20,89	-5,96%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національне антикорупційне бюро України	-	-	-	-	-	-	258,24	68,40	-73,51%	533,10	476,69	-10,58%	802,92	625,48	-22,10%
Національне агентство з питань запобігання корупції	-	-	-	-	-	-	109,31	-	-	490,35	232,12	-52,66%	606,26	549,05	-9,44%
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах	78	76,2	-2,31	104,64	69,34	-33,73%	50,82	49,80	-2,00%	54,56	53,17	-2,54%	105,99	103,86	-2,00%

енергетики та комунальних послуг															
Державне агентство екологічних інвестицій України	3638	1843	-49,34%	554,33	396,96	-28,39%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Державне космічне агентство України	1274	624	-51,02%	3 867,43	3 051,26	-21,10%	2 902,64	2 694,54	-7,17%	3 403,33	2 414,85	-29,04%	3 002,56	2 917,84	-2,82%
Державне бюро розслідувань	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	640,68	-	-
Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25,35	-	-	44,16	28,84	-34,68%
Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення	23,01	22,98	-0,14%	21,67	21,60	-0,32%	21,66	21,65	-0,05%	28,61	28,43	-0,65%	47,61	47,54	-0,14%
Рада національної безпеки і оборони України	124,00	117,64	-5,13%	47,97	40,33	-15,94%	60,32	55,47	-8,05%	70,68	67,74	-4,16%	128,12	126,69	-1,12%
Рахункова палата	98,91	97,90	-1,02%	82,00	77,94	-4,96%	80,10	78,63	-1,83%	83,67	82,40	-1,52%	149,23	146,70	-1,69%
Служба безпеки України	3 661,32	3 648,12	-0,36%	3 828,62	3 806,37	-0,58%	4 960,90	4 949,39	-0,23%	6 084,95	5 830,86	-4,18%	7 213,46	7 187,75	-0,36%
Національна академія наук України	3 462,95	3 311,75	-4,37%	3 177,72	3 003,67	-5,48%	3 052,41	2 899,26	-5,02%	2 917,40	2 699,34	-7,47%	3 714,32	3 507,06	-5,58%
Національна академія педагогічних наук України	185,65	182,52	-1,69%	173,16	169,50	-2,11%	129,89	128,47	-1,09%	115,06	114,27	-0,68%	186,85	184,88	-1,05%
Національна академія медичних наук України	2 695,92	2 168,44	-19,57%	1 970,59	1 915,65	-2,79%	1 761,40	1 703,21	-3,30%	1 910,66	1 843,00	-3,54%	2 592,59	2 421,88	-6,58%
Національна академія мистецтв України	20,14	19,88	-1,28%	18,01	17,93	-0,43%	18,07	18,05	-0,13%	16,43	16,40	-0,15%	29,12	28,76	-1,24%
Національна академія правових наук України	46,00	43,80	-4,78%	36,43	35,87	-1,53%	31,80	31,29	-1,59%	29,57	28,88	-2,34%	37,04	36,12	-2,50%
Національна академія аграрних наук України	738,46	704,39	-4,61%	672,31	640,69	-4,70%	723,29	692,63	-4,24%	780,61	736,25	-5,68%	1 261,94	1 188,51	-5,82%
Управління державної охорони України	359,90	358,79	-0,31%	320,53	317,88	-0,83%	462,59	462,19	-0,09%	696,95	676,66	-2,91%	930,70	930,20	-0,05%
Фонд державного майна України	173,22	163,88	-5,39%	150,44	146,01	-2,95%	147,54	146,02	-1,03%	180,96	171,04	-5,48%	256,17	244,33	-4,62%
Служба зовнішньої розвідки України	571,96	569,46	-0,44%	554,68	536,23	-3,33%	654,68	649,42	-0,80%	961,33	854,64	-11,10%	1 311,95	1 298,57	-1,02%

Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України	748,94	733,05	-2,12%	628,26	617,96	-1,64%	760,24	753,02	-0,95%	1 569,32	1 054,05	-32,83%	2 327,40	2 121,02	-8,87%
Національне агентство з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини Євро 2012	1 283,67	1 106,55	-13,80%	1 915,94	1 751,39	-8,59%	3 454,89	2 649,91	-23,30%	0,48	0,42	-13,28%	-	-	-
Центральна виборча комісія	126,29	110,88	-12,20%	1 408,63	1 388,59	-1,42%	120,52	115,96	-3,78%	129,58	126,80	-2,15%	127,51	106,84	-16,21%
Центральна виборча комісія (загальнодержавні витрати)	19,00	13,84	-27,17%	29,00	23,45	-19,13%	1 193,88	1 096,82	-8,13%	53,10	50,87	-4,20%	305,19	88,94	-70,86%
Національна акціонерна компанія "Укргролізинг"	158,00	76,18	-51,79%	52,00	39,88	-23,30%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Рада міністрів АРК	193,67	101,75	-47,46%	14,60	14,38	-1,51%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька ОДА	175,98	166,95	-5,13%	184,01	178,03	-3,25%	173,15	171,36	-1,03%	241,19	238,29	-1,20%	485,84	417,44	-14,08%
Волинська ОДА	163,96	153,10	-6,63%	114,18	108,96	-4,57%	117,22	114,54	-2,28%	171,12	165,89	-3,06%	257,82	253,66	-1,61%
Дніпропетровська ОДА	203,09	176,57	-13,06%	178,48	168,07	-5,84%	157,82	153,15	-2,96%	235,44	222,06	-5,68%	400,80	382,72	-4,51%
Донецька ОДА	383,42	334,25	-12,82%	186,64	122,65	-34,29%	167,17	145,70	-12,84%	270,09	250,32	-7,32%	501,89	473,53	-5,65%
Житомирська ОДА	138,90	135,78	-2,24%	148,98	143,44	-3,72%	153,09	148,81	-2,80%	222,58	217,67	-2,21%	374,90	344,11	-8,21%
Закарпатська ОДА	119,98	110,37	-8,01%	112,36	110,20	-1,92%	108,64	107,49	-1,05%	184,71	182,29	-1,31%	262,62	261,16	-0,56%
Запорізька ОДА	135,35	133,14	-1,63%	156,63	132,14	-15,63%	145,19	142,18	-2,07%	226,95	216,43	-4,64%	302,79	293,43	-3,09%
Івано-Франківська ОДА	276,94	184,75	-33,29%	134,84	118,95	-11,78%	123,23	121,17	-1,67%	166,45	164,36	-1,25%	259,76	257,91	-0,71%
Київська ОДА	185,26	173,97	-6,09%	181,95	173,58	-4,60%	168,01	166,19	-1,08%	234,18	232,48	-0,73%	384,94	378,40	-1,70%
Кіровоградська ОДА	123,37	111,14	-9,91%	129,85	127,77	-1,60%	120,25	119,71	-0,45%	164,73	163,78	-0,58%	279,41	278,84	-0,20%
Луганська ОДА	169,10	146,31	-13,48%	120,87	104,34	-13,68%	160,04	135,89	-15,09%	218,70	209,92	-4,02%	405,85	385,92	-4,91%
Львівська ОДА	157,02	141,71	-9,75%	194,60	158,76	-18,42%	162,89	161,63	-0,78%	246,21	244,59	-0,66%	424,51	411,33	-3,11%
Миколаївська ОДА	157,47	123,18	-21,78%	162,95	160,49	-1,51%	127,08	123,97	-2,45%	147,65	146,88	-0,52%	253,43	251,17	-0,89%
Одеська ОДА	399,08	180,34	-54,81%	191,31	181,37	-5,20%	190,41	170,62	-10,39%	213,14	209,71	-1,61%	372,98	363,15	-2,64%
Полтавська ОДА	136,70	120,98	-11,50%	145,92	140,98	-3,38%	169,59	152,50	-10,08%	260,47	236,96	-9,02%	384,27	353,73	-7,95%

Рівненська ОДА	153,51	148,47	-3,28%	118,63	113,56	-4,27%	119,48	114,33	-4,31%	170,14	164,48	-3,33%	243,84	236,54	-3,00%
Сумська ОДА	124,43	111,51	-10,39%	128,15	121,59	-5,11%	116,27	115,69	-0,50%	173,97	173,19	-0,45%	260,31	259,41	-0,35%
Тернопільська ОДА	113,46	109,48	-3,51%	122,23	121,06	-0,96%	121,25	119,03	-1,83%	172,43	171,28	-0,66%	252,49	249,87	-1,04%
Харківська ОДА	191,65	169,88	-11,36%	213,27	204,53	-4,10%	176,28	173,66	-1,49%	234,98	229,95	-2,14%	532,42	518,14	-2,68%
Херсонська ОДА	132,40	92,58	-30,07%	109,15	108,01	-1,04%	102,20	101,52	-0,67%	148,68	147,76	-0,62%	226,05	224,79	-0,56%
Хмельницька ОДА	128,66	114,67	-10,88%	135,17	133,59	-1,17%	129,43	128,73	-0,54%	169,85	168,90	-0,56%	278,48	275,70	-1,00%
Черкаська ОДА	119,72	112,41	-6,10%	121,82	120,46	-1,11%	134,18	117,85	-12,17%	184,87	183,57	-0,70%	286,57	280,72	-2,04%
Чернівецька ОДА	100	84,7	-15,30%	82,42	81,59	-1,01%	77,89	77,65	-0,31%	108,13	107,88	-0,24%	176,55	174,97	-0,89%
Чернігівська ОДА	135	116	-14,07%	132,41	123,52	-6,71%	123,48	122,46	-0,83%	183,92	183,33	-0,32%	290,27	289,84	-0,15%
Севастопольська міська державна адміністрація	86	58	-32,56%	16,20	8,12	-49,86%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємства	30,178	26,471	-12,28%	18,37	16,90	-8,02%	20,44	17,95	-12,18%	21,82	19,34	-11,38%	53,19	41,60	-21,79%
УСЬОГО	432 930	403 456	-6,81%	461 161	430 217	-6,71%	599 472	576 911	-3,76%	708 578	684 883	-3,34%	870 490	839 453	-3,57%

Джерело: складено автором на основі [56]